

327.614

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkeszti Gyulai Pál.

Egy-egy szám

CSENGICS SZMELLA
HALÁLA.

KÖLTŐI ELBESZÉLÉS.

IRTA

MAZSURANICS IVÁN.

974. SZ.

40 fillér

FRANKLIN-TÁRSULAT

BUDAPEST

OLCSÓ KÖNYVTÁR.

Szerkeszti **GYULAI PÁL.**

Egy-egy szám ára 10 kr., egy sorozaté (husz szám) 2 ftl.

XXVII—LII. sorozat, 521—1040. szám.

521. *Chateaubriand. René.*
522—23. *Czuczor. Hőskölteményei és meséi.*
524—25. *Fáy A. A mátrai vadászat. Vigjáték.*
526—27. *Augier. A szegény arszlánnök.*
528—29. *Shakspeare. Sok zaj semmiért. Ford. Ács Zs.*
530—31. *Constant B. Adolf.*
532—33. *Bozzai Pál* hagyományai.
534—36. *Greguss A.* a balladáról.
537—38. *Planche G.* Művészek csarnoka.
539—40. *Tibullus Elégiái.*
541—44. *Petrarca* szonettjei.
545—46. *Szász K.* Schiller.
547. *Storm T.* A kastélyban.
548. *Corneille P.* Cinna.
549—50. *Czuczor Lyriai Költem.*
551—52. *Racine. Athalia.*
553—54. *Prescott II.* Fülöp.
555. *Schiller prózaíratából.*
556. *Brough W.* Flipper és Nobler.
557—60. *Dahn F.* Odhin vigasza.
561—68. *Norris W. E.* Vidal Adrián.
569—70. *Csengeri A.* Deák Ferencz.
571—73. *Eckstein E.* Aphrodite.
574—76. *Szerb népdalok és hőregék.*
577—80. *Dugonics A.* Báthory Mária.
581—82. *Hoffmannsegg* utazása Magyarországon 1793—94-ben.
583—84. *Coppée F.* Severo Torelli.
585—86. *Scribe.* Clermont.
587. *Pulszky A.* Pázmány Péter.
588—90. *Szigligeti E.* Fenn az ernyő, nincsen kas.
591—98. *Chateaubriand t.* A vértanuk.
599—600. *Ouida.* Egy orgonaág.
601—03. *Smaal K.* Igazházi.
604—05. *Heyse P.* Két rab.
606—08. *Pálffy A.* A báróné levelei.
609—11. *Firdüszl.* Szohráb.
612—14. *Grillparzer F.* Medea.
615—16. *Erdélyi J.* Aesthetikai előtanulmányok.
617—18. *Taine H.* A görög művészet bölcelete.
619—20. *Taine H.* A németalföldi művészet bölcelete.
621—30. *Elliot Gy.* Bede Ádám.
631—32. *Bayle B.* Az esernyő.
633—34. *Ballagi A. I.* Frigyes Vilmos.
635—37. *Björnstjerne B.* Leonarda.
638—40. *Berczik A.* A protectió.
641—43. *Rousseau J. J.* A társadalmi szerződés.
644—46. *Radnai R.* Aesthetikai törekvések Magyarországon 1772—1817.
647—52. *Thackeray M. V.* Hiuság vására. I.
653—60. *Thackeray M. V.* Hiuság vására. II.
661. *Karr A.* Hajnalután két hóttel.
662—664. *Rádai Ráday Pál munkái.*
665—66. *Deák Ferencz* miért nem ment el az 1843-iki országgyűlésre?
667—68. *Tisza Domokos* hátrahagyott versei.
669—70. *Corneille.* Cid. Tragédia.
671—73. *Lessing.* Barnhelmi Minna.
674. *Andrássy Gy. gr.* beszéde a véderő-törvényjav. tárgyában.
675—76. *III. Napoleon.* A tűzérsg multja és jövője.
677—80. *Schiller F.* Stuart Mária.
681—85. *Milton J.* Az elveszett paradicsom.
686—90. *About E.* A régi bástya. I.

CSENGICS SZMAIL AGA HALÁLA.

KÖLTŐI ELBESZÉLÉS.

IRTA

MAZSURANICS IVÁN.

HORVÁTBÓL FORDITOTTA

MARGALICS EDE.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1896.

327.614

2005

Mazsuranics *Csengics Szmail aga halála* című költői elbeszélése, melyet hősdalnak is nevezhetni, a horvát költészetnek legkedveltebb, legszebb terméke. Midőn e művet alakhű fordításban a magyar közönséggel megismertetem, legyen szabad magát a szerzőt is bemutatnom.

Mazsuranics Iván 1813 augusztus 11-dikén született Noviben, a horvát tengerpartvidéken, a Primorjében. Szülői szegény földművelők voltak. A gymnasium hat osztályát Fiumében végezte, hol Császár Ferencznek, a magyar költőnek és írónak, ki akkor a fiumei kormányzóságnál volt alkalmazásban és mellékesen a fiumei gymnasiumban is a magyar nyelvet tanította, volt tanítványa és különös kegyeltje, mert Császár Ferencz a tanítványban korán fölismerte a rendkívüli tehetséget. Az ő tanítása

mellett kitünően megtanult magyarul, sőt a lelkes magyar költő útbaigazítása mellett már magyar költeményeket is írt. A gymnasium hetedik és nyolczadik osztályát Szombathelyen végezte, hol oly fényes eredménnyel tanult, hogy összes tanárainak ítélete szerint osztályában a legelső tanuló volt és tanulótársai a magyar iskolának, az önképzőkörnek, elnökévé választották, mert szép magyar költeményei általános föltűnést keltettek. Azonban mind e sikerek és kitüntetések nem idegenítették el horvát hazájától. Midőn 1834-ben Szombathelyen tanult, bontotta ki Gáj Lajos a horvát újjászületés zászlaját nyelvészeti és irodalmi téren, és Mazsuranics az elsők között volt, a ki tollával és eszével hozzászegődött. Gáj lapjának, a *Danicának*, 1835-ben megjelent második számában már olvassuk egy classikai stílben írt ódáját: *Primorac Danici* («A tengerpartvidéki a Danicának»); a következő számok is számos költeményt közöltek tőle, tanulságául annak, mily komoly tanulmányokkal foglalkozott és mily magasztos eszmék és tárgyak foglalkoztatták lelkét.

Mazsuranics 1836-ban visszatért Zágrábba, hol jogászsza lett és az ügyvédi vizsgálatot is letette. Mint ügyvéd Károlyvárosban telepedett le, hol 1841-ben árvaatya lett: hivatalos teendői mellett, még talált annyi szabad időt, hogy számos szép költeményét megírhasssa. 1842-ben egy barátjával némethorvát szótárt adott ki; ennek megjelenése után egy nagyobb költői munkába fogott. Gundulics, a XVI. századbéli raguzai születésű horvát nagy eposzköltő *Ozmán* című művéből hiányzott a XIV. és XV. ének, vagy mert elveszett, vagy mert sohasem volt megírva. E század elején Gundulics földije, Szorkovics Péter, megpróbálta a hiányzó két ének pótlását, de nagyon elmaradt Gundulicstól, mert nem fogta föl kellőleg az *Ozmán* alapeszméjét, nem értette meg a költő szellemét és elegendő költői tehetsége sem volt, hogy Gundulicsot utánozni tudja: pótlása nem illett be az egésznek keretébe. Midőn az ifjú illirek irodalmi vállalata Gundulics *Ozmánjának* kiadását tervezte, Mazsuranics megbízatás nélkül megírta a hiányzó két éneket. Vállalkozása fényesen sikerült. Oly beillően töltötte ki a

hézagoť, annyira eltalálta Gundulics stíljét, gondolkodás- és érzésmódját, képes kifejezéseit, hogy nem lehetett különbséget tenni a betoldott részek és a többi költemény között. Egész Horvátország tapsolt a fényes sikerhez! — 1846-ban Havlicsek, horvát író, szövetkezve néhány írotársával, megindította az *Iskra* (Szikra) című almanachot, mely épen úgy mint a Kisfaludy Károly *Auróra*ja, költeményeket, novellákat, történelmi rajzokat tartalmazott. Ebben jelent meg Mazsuranics epikai költeménye, a *Smrt Smail-age Cengijicsa* (Csengics Smail aga halála), a horvát költészet legkitűnőbb alkotása és írójának legsikerültebb műve.

Midőn 1845-ben Horvátországban heves politikai küzdelmek keletkeztek, Mazsuranics is a küzdők sorába lépett és 1848-ban egy röpiratot írt: *Hrvati magjarom* (A horvátok a magyaroknak), melyben a horvátok politikai törekvése és követelése mellett lándzsát törve, elmés apologiát írt a szabadság, egyenlőség és testvériség mellett. Ezentúl a politika foglalta el egész szellemét. A *Slavjanski jug* (Szláv délvidék) című politikai lapban számos, szó-

noki hévvel és államférfiúi fölfogással írott, politikai czikke jelent meg. 1848-ban horvát képviselő, 1860-ban a horvát helytartótanács elnöke, 1861-ben horvát kancellár, 1873-ban Horvátország bánja lett, mely méltóságról 1880 február 21-dikén lemondott és mint képviselő, politikai következetességgel, az ellenzék padsoraiban foglalt helyet; rövid időre rá letette képviselői mandátumát is és Zágrábban teljesen visszavonulva élt. Meghalt Zágrábban 1890 augusztus 5-dikén. Mazsuranics volt az első plebejus a báni székbén, a mely azelőtt a horvát főnemesség politikai becsvágyának volt netovábbja. Ő a horvátok első és legnagyobb költője, szónoka, publicistája és államférfia. Pályája jutalmául a királyi elismerés őt valóságos belső titkos tanácsossá és a vaskorona-rend nagykeresztesévé tette, melylyel a bárói rang járt — de ő híven demokratikus eredetéhez és múltjához, sem nemességet, sem báróságot soha sem kért, noha csak kezét kellett volna érte kinyújtania, hanem maradt a ki volt, nemzetének egyszerű fia, a kit kiválóvá és nemessé szelleme és érdemei tettek! Vissza-

vonultságában, öreg napjaiban a természet-tudományok, a csillagászat és mennyiségtan voltak kedvencz foglalatosságai. (A *Narodne Novine* nekrologjának adatai. 1890 november 5. 6. sz.)

Mazsuranics e legkedveltebb műve annyi kiadást ért, a mennyit egyetlen horvát mű sem. Markovics, horvát kritikus, egy igen jeles széptani tanulmányt írt róla s elragadtatással magyarázza a költemény szépségeit. Egyébiránt a Csengics aga története valóságos tényeken alapszik; az aga megöletése 1840-ben adószedés közben történt. A népdalok énekeltek róla. A *Dubrovnik* nevű szépirodalmi folyóirat 1849-ben és Karadzsics-Vuk *Szerb népdal-gyűjteménye* 1862-ben közöl egy pár, ez esetre vonatkozó népdalt. Mazsuranics 1846-ban írta meg művét, jóval mielőtt az érintett népdalok megjelentek volna, lehet azonban, hogy hallotta őket a nép ajkán. E népdalok és Mazsuranics műve között csak olyan a viszony, mint Ilosvai *Toldija* és Arany *Toldija* között: egy pár faragatlan követ szolgáltatnak az öntudatos művészettel fölépített remekművek fundamen-

tumába. És mégis a horvát és szerb testvérnép között dühöngő testvéri szeretet jellemzésére 1894-ben egy sajtópör folyt e tárgyban az esküdtszék előtt Zágrábban, melyet az elhunyt költő fia egy szerb ellen indított, a ki azt állította, hogy Mazsuranics műve szerb plagium! Gondolom Magyarországon homéri kaczajt költene, ha valaki Arany Jánost Ilosvaival szemben plágiumról vádolná! A szeretet sokra képes: a gyűlölet képtelenségre is képes!

A mű hatását æsthetikai szépségein kívül, melyek a cselekvény drámaiságában, az élénk leírásban és a szép nyelvben nyilatkoznak, nagyon elősegítette a nemzeti érzés, mely a török birodalom összeomlását jósolja s az a művészivé emelt népiesség, melynek a horvát irodalomban Mazsuranics oly kiváló képviselője. De szóljon maga a mű magáért, melyet egész terjedelmében vesz az olvasó.

I.

AGASÁG.

Csengics aga összehívja
Hű szolgálait herczegovi
Sztolácز vára udvarára.
«Hű szolgálaim, vezessétek
Ide mind a hegylakókat,
A kiket én rabjaimmá tettem
A Morácsa hűs vizénél.
Velök a vén Durákot is,
A ki gyáván azt javallta,
Hogy bocsássam haza őket,
Mert dühös nép a keresztyén,
Megboszúlnak, meglakolok,
A fejkért a fejemmel! . . .
Mintha fakó farkas félne
A hegy éhes egerétől».

Szótfogadtak a gyors szolgák,
A rabokat kivezették.
A lábukon nehéz békó,
A kezökön súlyos rabláncz.

A bős agy látja őket,
 Széles kedve kerekedik;
 Ádáz hóhér hiúzoknak
 Kézbe adja török ajándékát:
 Fájó fegyvert legények kezébe!
 Ez rudat kap, az vékony kötelet,
 Amaz botot jó élesre metszve.

«Jösztek ide keresztyének,
 Osztózatok török ajándékán;
 Nektek szántam s köves hegyeteknek,
 Sorsotok ez, Montenegro sorsa».
 Szól a török, — de nem nehéz
 Krisztusnak szent vallásáért
 Halni annak, a ki érte harczol.
 Suhog a rúd, suhog egynehányszor,
 Sivít a bot, sivít egynehányszor,
 Tánchez jár a vékony kötélesóva; —
 Fel se sziszszén Montenegro ifja,
 Fel se sziszszén, foga sem csikorgott.
 Sötét vér foly a térségen végig:
 Fel sem sziszszent, foga sem csikorgott:
 Szanaszét a térség telve holtal:
 Fel se sziszszent, foga sem csikorgott
 Ez itt halkán a nagy Istent hívja
 Az ott édes Jézus nevét hívja...
 A világtól könnyen elbúcsúztak:
 Keresztyén hős nem fél a haláltól.
 Patakként foly vér a téren;

Báméskodik a törökség.
 Az ifjabbja vígan nézi
 A keresztyén kinlódását;
 A vénebbje rémülettel
 Már előre érzi magán
 A kölcsönnek viszonzását.
 Sötéten néz a bős agy,
 Hatalmában kéjelegve —
 Mint oroszlán kis egérre.
 Hol van a hős, ki oly hőst legyőzzön,
 A ki nem fél, félelmet nem ismer?
 A török most sok hős éltet oltott;
 Meggyilkolta, — rajtok ki nem fogott:
 Szeme előtt bátran elhullottak.

Jajszó nélkül könnyen halni,
 Ki megszokott — attól félhetsz!
 Aga látja ezt az erényt,
 Szive elhül, szive fázik,
 Mintha jégcsap fagyos hegye
 Érintené szive táját.

Talán szánja a hősöket,
 Hogy hiába kínoztatta?
 Törökben nincs keresztyénért szánás.
 Talán fejét félti boszujoktól?
 — Ezt titkolja a hatalmas aga.
 Nem látod-e hogy legyűri
 A vitéz hős a hideget,

A mely rázza azon pontról
Végig futva borzongatva testén.

Nézd hős fejét az égre fel
Milyen büszkén emeli fel,
Nézd homloka derült, fényes,
Szeme tisztán csillog-villog.
Nézd alakját, sugár testét,
Erőtéljes, büszkén fennáll.
Mondd ki, látsz-e, van-e rajta
Félelemnek legkisebb árnyéka ?

És most halljad, hogy beszél és mit mond,
A félőket hogy korholja, szidja :
«Hejh vén Durák, vén aggastyán,
Hova merre szaladsz mostan ?
Hegyi egér eltaposva.
A hegyekbe ? Ott az ellen ;
A mezőre ? Oda lejön.
Élni akarsz, hogy fejed veszítsed ?
Felhők alá legjobb menekülnöd.
Csíp az egér, de csak földön mászik,
Csak a barna sas száll fel az égre.
Vékony kötél a nyakába ! húzd fel,
Tudja meg hogy mit ér félelemmel.
Nos van-e még a ki fél köztetek ?
Van-e török ki fél keresztyéntől ?
Felhők alá felhuzatom azt is,
Varjak étke, varju legyen az is.»

Mélyen hallgat a szolgahad,
Prédát lesve mélyen hallgat.
«Kegyelmezz meg!» hörgi az agg,
Sírva sivít Novica is
«Kegyelmezz meg!» — de hiába.

Áll az aga, hegyi vadkan,
Vas czölöpzet, kemény szikla.
Az még lehel . . . int kezével.
A vén Durak hamar végzi.
«Vége! vége!» — a bőszt hóhér
Már a torkát fojtogatni kezdte.
Egyet hörgött, — minden csendes.

Országos Széchényi Könyvtár

II.

ÉJÍ UTAS.

Nap leszállott, a hold felcsillámlott.
Ott a sziklán ki kúszik, ki mászik?
Ki lopózik Montenegro felé?
Éjjel halad, pihen naphosszanta,
Valaha hős, most már nem hős többé,
Nádszál, melyet minden szellő rémít.
Utja mellett hogyha kigyó szisszen,
A harasztban hogyha nyúl megmoccan,
Akkor ő, ki kigyónál kigyóbb volt,
Nyúlnál nyúlabb, majdnem térdre rogygan.
Fakó farkast sejt ott félelmében,
Vagy rosszabbat, a hegyek hajdúit.
Attól rémül, hogy életét veszti,
El nem érve, mi szivét epeszti.
Rőt fejét ő igen nagyra tartja,
— S nem is arany, nincs is aranyozva; —
Látszik rajta, nem keresi vesztét,
De előre van mi űzi, hajtja.

Talán hajdu, talán török kémje,
 Kikémlelni selymes juhok nyáját,
 Vagy a csordát, a czimeres szarvút?
 Sem nem hajdu, sem törökök kémje,
 Novica az, Csengics aga őre,
 Dühös török, Montenegro réme,
 A kit ismer annak ifja, véne.
 Maga lábán ő oda hogy menne?
 Akár tündér szárnyakon emelve,
 Fényes nappal, — fél ő oda menni.
 Könnyű puska vállára akasztva,
 Övén éles jatagánja látszik,
 Cifra pisztoly kettő is kilátszik,
 Kigyó keblét köpönyeg takarja,
 Könnyű bocskor feszül lábaira,
 Fejét fezzel fődé, török turbán
 Nincsen rajta, — árulója lenne.
 Megy a török, török turbán nélkül:
 Látszik rajta nem keresi vesztét,
 De előre van mi úzi, hajtja.

Ovatosan Czuczén áthaladva,
 Át Bjelicán, a harczvágytól égőn,
 Kapaszkodik a sziklás Cseklicsre.
 Kapaszkodik és az Istent kéri,
 Engedje őt másik oldalára
 Hogy láttatlan, észrevétlen érjen.
 Látszik rajta nem akar meghalni,
 De előre van mi úzi, hajtja.

Cetinjében második kakasszó,
 És Novica Cetinje mezőjén;
 Cetinjében harmadik kakasszó,
 Es Novica Cetinj kapujánál.

A strázsának köszöntésül mondja:
 «Adjon Isten Cetinje strázsája»!
 Fogadj Istent szebbet mond a strázsa:
 «Isten hozott ismeretlen harczos,
 Ki vagy, mi vagy, honnan jöttél erre?
 Mi szerencse hozott téged erre?
 Ugyan korán indulhattál útra!»
 Okos török, nem szívesen teszi,
 Okos török megfelelt okosan.
 «Ha már kérded igazán megmondom
 Harczfi vagyok hűs Moracsza mellől
 Tusinából, a kis falucskából
 Hegyaljáról híres Durmitornak.
 Hármass bántat szívemet emészti.
 Szívem első búbánata: Csengics
 Megölette Moracsám lakóit.
 Szívem másik búbánata: Csengics
 Agg apámat csúful megölette.
 A harmadik búbánatom nagyobb:
 Hogy a hóhér még él! ez a hóhér!
 Kérlek, ember, Istened nevére
 Bocsáss engem urad színe elé,
 Uram színe, urad színe elé,
 Hogy írt leljek megsebzett szívemre.

Okosabban megfelel a strázsa:
«Ismeretlen, rakd le fegyveridet,
S vidd fejedet, akármerre tetszik».
Megy a török a várkapu felé.
Égről letűnt az utolsó csillag.
Ez a csillag Csengics agáé volt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

III.

A CSAPAT.

Fegyvert ragad egy kis csapat
Montenegro Cetinjében.
Egy hősiecs kicsiny csapat.
Alig száz hős vagyon benne;
Nem szépség, nem nagyság szerint,
Hanem vitéz szivök szerint
Válogatták össze őket;
Egy-egy köztök rá nem támad
Tíz emberre, hogy megfusson,
De kettőre, hogy levágja;
Egytől egyig kész meghalni
A keresztért, melynek hű vitézi,
Szent keresztért, arany szabadságért.

Csodás csapat, toborozva
Nem úgy a hogy más csapatok;
Itt nem hallszik a mi másutt
«A ki legény, ki a gátra!»
Vissza visszhang nem kiáltja:
«A ki legény ki a gátra!»

Mintha titkos szellemhangok,
 Felsőbb lények hangja szállna
 Titokzatos suttogással
 Egy szikláról más sziklára . . .
 Nézd a csodát! a homályban
 Mintha kövek élednének;
 Mozdul a kő, emelődik,
 Kemény kőből, termés kőből
 Erős öklök, lábak kelnek, —
 Mintha forró vér patakja
 Folya fagyos kő erében.
 Aztán láthatsz hosszú puskát
 A mint mered egek felé;
 Azt, hogy az öv mit rejt hiven
 Szemed meg nem pillanthatja.
 Ezt az éji jelenséget
 A sűrűbb köd eltakarja . . .
 Mennek arra, honnét jön a szózat.

Sűrű sötét éjjel vagyon,
 Nincsen csillag az égbolton,
 Fényes fegyver eltakarva.
 Megy a sötét éji csapat
 Elén hősi vezér halad.
 Ha kérdenéd mi a neve,
 Sugva sugnák Imre, Imre.

Megy a csapat, ámde hova?
 Ezt a csapat meg nem mondja.

A gyors villám sem mondja meg,
 Sem a mennykő, a mennydörgős
 Mikor leront a hegyekről;
 A kérdőnek csak azt mondják:
 «Mi nem tudjuk, a mennydörgő tudja,
 Kinek egész világ szolgál».

Megy a csapat, ámde hova?
 Csak az egek ura tudja.
 Bűnös lehet, nagyon bűnös
 Kire készül most lecsapni
 Ilyen égi nagy erővel,
 Igazságos ítéletként.
 Megy a csapat néma csendben
 Néma, csendes, sötét éjben.
 Se nem susog, se nem beszél,
 Se nem dalol, sem nevetgél,
 Száz torok egy hangot ki nem ejtett.

Jégzáporral terhes felhő
 Nehéz ostort rejt ölében,
 Tompán morog, tompán robog
 Végromlást hoz a vidékre:
 Így a csapat, éjnek leple alatt,
 Mint az Isten sújtó súlyos karja,
 Némán lépdél: tudja meg a bűnös,
 Noha nyomban le nem sujt a mennykő,
 Büntetlenül bűnös nem maradhat,
 Későn érő mennykő sujt nagyobbbat!

Fényes fegyver meg nem csörren,
 Gyilkos csövük meg nem zörren,
 Lábuk csendes lépésétől,
 Nem dobban meg a hegyi út,
 Mintha tudná ki jár rajta,
 Vitéz fiúk sarujától
 Nem dobban meg sziklaösvény,
 Lejtős ösvény le a hegyről.

Társa mellett hű társ lépdél,
 Hűn, szorosan, hűn szilárdul,
 Égi iker csillagokként,
 Ha szállt nap nyugovóra.
 Komljáni és Zaragács is,
 A veszélyes Bjelopavlics
 Hátuk megett, rég elhagyták,
 Már a szirtes Róvcén járnak.
 Róvcén túl az éji csapat,
 Mielőtt a hajnal hasadt,
 Moracsának síkjára ér,
 Mely Moracsa hús vizétől
 Nyerte dicső híres nevét.

A hős csapat napot tölteni
 Tábort ütött Moracsa vizénél.
 Ez lefekszik a lágy fűbe
 Kipihenni, erősödni;
 Az vizsgálja a gyutacsot,
 Gyilkos golyót olvasgatva,

Vagy késének, meghittjének,
 Kémli élet, feni, simogatja.
 Aczélával van ki tűzkövéből
 Tüzet csal ki, lomb alája rejti,
 S rőzsét, galyat tetejébe rakva
 Jó tüdővel lángra fellobbantja.
 Van ki bárányt, nyája ajándékát,
 Vigan forgat mogyorófa nyáron ;
 Van ki falat fehér sajtot
 Szed ki a hű tarisznya méhéből.
 Megszomjazik ? Közel van Morácsa.
 Kell-e kupa ? Iszik két kezéből.

Alkonyodik már a nap is.
 A szomszédos hegyek ormán
 Nyáját hívó pásztor hangja hallszik.
 Megfelel rá visszhangképen
 Vezérürü kolompjával.
 Ime, itt jön egy másnemű pásztor,
 Szeliden jó, közelget nyájához.
 Erénydiszű sötét csuha rajta,
 Himes arany, ezüst nincsen rajta ;
 Nem kíséri ékes kísérettel
 Fényes fáklyák, gyertyák ragyogása,
 Nem kíséri harangok zugása ;
 De kíséri a bucsuzó napfény
 S szerény hangja ürü kolompjának.

Szentegyháza : ragyogó égboltja ;
 Szent oltára : völgyek-hegyek orma ;

Felgomolygó tiszta tömjénfüstje :
 Virágillat, martiroknak vére,
 Kik a hitért haltak eget kérve.

A csapathoz közeledve, érve,
 A nagy Isten felszentelt szolgálja
 Üdvözli azt Isten szent nevével.
 A hősokeket maga köré gyűjti
 A középben hideg kőre állva,
 — Hideg a kő, meleg a szív rajta, —
 A jó öreg így szól a csapathoz:

«Gyermekeim! vitéz katonáim!
 Szülöttjei e szirtes hazának,
 Szent szabadság arany hazájának!
 Itt születtek dicső őseitek,
 Itt született hős, vitéz apátok,
 Ti magatok itten születtetek :
 E világon nincsen más hazátok.
 Érte hullott őseitek vére,
 Érte hullott apáitok vére,
 Érte hullik a ti véretek is :
 E világon nincsen drágább nála.
 A sas fészket sziklacsúcsra rakja :
 Rónaság nem szabadságnak lakja.

Itt szoktatok, ez sorsotok,
 Életetek józan élet.
 Ki bánja hogy bor nem terem sziklán?

Ki bánja hogy nincs buza a sziklán?
 Ki bánja hogy nincs selyem a sziklán?
 Nem bánjuk míg csermely hús vizet ad,
 Mig legelnek lejtőn kövér gulyák,
 Mig a hegyen bárányok bégetnek.

Lőporod van, golyód is elég van,
 Karod izmos, kezed erős, hősi,
 Szemöldököd sólyom szemet takar;
 Forró sziv ver, dobog kebeledben,
 Hited erős, soha el nem hagytad,
 Barátodat soha meg nem csaltad,
 Hű feleség hű férjet ölelget,
 Munkád díja dicsőítő ének.
 Fegyvered nincs? hoz a török bőven.
 Ime ez mind, a mit szived kíván.

Szirtes hazánk főfő ékessége
 A szent kereszt, mely diszlik felette:
 Búbánatban, bajban erősségünk
 Erős paizsunk a mi szent keresztünk!
 Oh ha látná világ többi népe
 Lent a völgyből honnét nincs kilátás,
 A keresztet, dicsőt, győzhetetlent,
 Mely Lovcsena hegyén felmagaslik;
 Oh ha tudnák rút torkába nyelni
 Hogy törekszik szörnyeteg törökje
 Ezt a szirtet s foga hogy törik ki:
 Renyhe kezét ölbe nem raknának

A keresztért, míg ti kintszenvedtek,
 Barbároknak csúful nem hivnának,
 Kik meghaltok, míg ők aluvának!

Szent keresztért ti meghalni készen
 Felkeltetek, fegyverrel a kézben,
 Ostorául Isten haragjának.
 De ki hiven Istenét szolgálja
 Tiszta szívvvel induljon utjára;
 A mit Isten elvégzett az égben
 Tiszta lélek hajtsa végre itt lenn.

Van-e a ki sérte jó barátot,
 A ki gyengét éltétől megfosztott,
 Beszennyezve halhatatlan lelkét,
 Vagy az utas előtt kaput zára,
 Ki nem tette, mit ígért szavára,
 Éhezőnek ételt ki nem adott,
 Sebesültnek kötést megtagadott?
 Egytől egyig bűn ez, bűn és gáztett
 Nincs bocsánat, ki nem bánja mit tett.

Gyermekeim, kiki a mit vétett
 Mig idő van, bánja meg a vétet,
 Bánja bűnét, míg lelke nem szállott
 Ahhoz a ki teremte világot.
 Bánja bűnét, mert a földi élet
 Hamar mulik, hamar véget érhet.
 Bánja bűnét, hajnal hasadása

Soknak lehet örökös romlása ;
 Bánja bűnét, bánja ki mit vétett !»

Szólott. A szó torkán akadt,
 Ősz szakálán a napfényben,
 Apró gyöngyként, fényes köncsepp
 Felragyogva felcsillámlott.
 Talán őt is ifjú bűnök
 Gyötrik kínos emlékekkel,
 S gyógyítgatva nyája sebét,
 Eszébe jut, hogy ő is vét.
 A jó pásztor, a mit másnak mondott :
 Ő is teszi, — legott bánja bűnét.

Áll a tömeg sajtó szívvel
 Szent öregnek szent szavára ;
 Kezes bárány lett belőlök,
 A kik voltak bérczek oroszláni.
 Hit hatalmát lehet itt csodálni.

De ki az ki feltűnt ottan
 A bűnbánó csapat előtt,
 Hogy száz kéz nyul kése után
 Es kirántja azt legottan ?
 Csodás alak, ki száz szívet
 Az égtől így elfordított
 És száz kézbe adott gyilkot
 Hogy megölje azt az egyet !

Novica az, a vérengző,
 Novica az, bátran lépdél
 A jámbor kör közepére,
 Megáll ott, hol áll az öreg
 S hangos szóval így szólal meg

«Adjon Isten, bátor hegylakósok,
 Ne kapjatok fényes fegyverekhez,
 Én Novica nem vagyok, ki voltam,
 Nem ellenség, jó barátul jövök,
 Hogy kezemet török vér füröszsze.
 Törökök közt a mim volt, mit birtam,
 Kegyetlenül elragadták tőlem.
 Nincsen másom, csak ez izmos karok,
 Küzdni velök veletek akarok.
 Keresztyénhez csak keresztyén illik,
 Kérve kérlek, kereszteljete meg.
 Int az idő, várnak sürgős tettek».

E szavakra száz kéz, száz kar
 Leereszti gyilkos kését,
 És száz szemben szivárványként
 Könny csillogott a napfényben.

A jó öreg int kezével
 S Moracsából vizet hoznak.
 «Fiam hígy a mennybeli atyában,
 Hígy fiában, a ki öröktől van,
 zentlélekben, kegyelemforrásban,

Háromságban, higgy: a hitben üdv van». Szólt s leönti a keresztvizével.

Keresztelő tanuk gyanánt voltak,
Magas hegyek és harczos csapatok.
Ekkor a pap feltekint az égre
Áldó kezet terjeszt seregére
S bűnbánóknak bűnét feloldozva
Oszítja köztök az urvacsoráját:
Titokzatos mennyei kenyérből
Egy-egy falat, ez az urnak teste,
Titokzatos mennyei szent borból
Egy cseppecske, ez az urnak vére.
A forró nap csodálkozva nézi,
Gyarló öreg s volt gyarló vitézi
Mind magában most az Istent érzi.

Oszt az öreg urvacsorát sorban
És ők sorban összeecsókolóznak.
Áll a csapat, bennök van az Isten,
Nem mint véres kés, mint gyilkos eszköz
Mely halálra sebzi ellenségét,
Hanem áll mint szent toll, mint aranytoll,
Melylyel az ég késő unokáknak
Vitéz ősök hősi tettét jegyzi.

Hegyek mögött lenyugodott a nap.
Elment a pap, sereg tovább haladt.

IV.

ADÓSZEDÉS.

Gacko síkja szép mező vagy
Hogyha rajtad nem dül éhség,
Nem dül éhség, gyászos inség.
Ámde már ma gyilkosan szorongat
Fényes fegyver és bőszt vérszopóhad,
Harczi mének, fehér sátorerdő,
Sulyos rabláncz és iszonyú békó.

Minek a had? Minek fényes fegyver?
Minek mének? Minek sátorerdő?
Sulyos rabláncz és iszonyú békó?
Csengics adót, véres adót hajt be
Gacko síkján és Gacko vidékén.
Tábort ütött a sikság közepén
Szerte űzte bőszt adószedőit.
Vérkopói, — tépné szét a farkas —
Egy-egy fejtől egy aranyt keresnek,

Egy-egy háztól hízott ürüt vesznek
És éjjelre sorszerint leányzót.

Adószedő jó lovon keletről
Szegény rabot lófarkon vonszolva;
Adószedő jó lovon nyugatról,
Szegény ráját lófarkon vonszolva;
Ejszak s délről sárkányok a lovon,
Szegény ráját vonszolva lófarkon.
Szegény rája keze kicsavarva
Lófarkához kötéllel van kötve.
Jó Istenem mit vétett a rája?
Mit vétett hogy rút török ront rája?
Mit vétett hogy a gaz üti-veri?
Mit vétett, mit? Vétke bűne hogy él,
És hogy nincs mit török keres rajta:
Sárga arany, kenyér fehér fajta.

Aga üget sátorok közt
Tüzes lovat ide-oda ugrat,
Biztos szemmel hajít dárdát
Gyakorolja erős karját,
Gyors lován győz versenyugratásban,
Győz lövésben, dárdahajításban.
Jó katona, — bár jó ember volna!

Most meglátja bőszip kopói
Milyen zsákmányt, milyet hoznak!
Mint a gyors nyíl odavágtat

Jó pej lován a csapathoz
 Es röptében, próbaképen
 Röpíti a gyilkos lándzsát
 A rájára kit először meglát.

De a vitéz hősi kar is
 Lándzsát néha balul hajít,
 Így akarta most is a véletlen.
 A gyors pejlő lába botlott
 Repül dárda vékony dárda
 Könnyű szárnyon indul ferde uton
 Ürü helyett fakó farkast talál
 Es Szafernek egy szemét kiverte,
 Vonszolt rája sértetlen, megmentve.
 A kivert szem a zöld fűre hullott
 És törököt piros vér borított.
 Aga sziszeg mint a mérges kigyó,
 Lánggra lobban mint az eleven tűz:
 Ily vitézre szégyen és gyalázat
 Adót szedni és adót nem kapni,
 Lándzsát vetni és a czélt elvétni,
 Rája helyett törököt vakítani!
 Ezen bizony rossz rája nevezhet. —
 A bős ag tűzharagra lobbant,
 Jaj Istenem, most jön a hadd el hadd:
 Büntelen is vétkes a fogoly had!

«Mujin, Hasszán, Omar, Jasar,
 Nosza ebek gyors lovakra!

A sík mezőn vágatassatok,
Lássuk, tud-e futni a keresztyén!»
Bömböl aga bőszen bikaként.

A gyors szolgák gyorsan szót fogadtak
Jó lovakon vágatnak a téren.
Szolgák lovon ujongatnak, hajrá!
Szolgák alatt lovak futnak, hajrá!
Lófarkokon rája sir, nyög, jajgat.
Első percz . . . most megelőzi, véled,
Fecske rája tündérlábú mént is,
Második percz . . . biztosan nem látod,
Ki jár elől ló avagy az ember,
Harmadik percz . . . lovak előljárnak . . .
Szegény rája maradozik hátra.
Negyedik percz . . . elbukott a rája
Szegény rája! szárnyas lábú lovak
Porban sárban meghurczolnak,
Egy-egy Hektor Trója várfalánál,
Mikor Tróját isteni elhagyták.

Áll az aga, a törökök állnak,
És a gyászos jeleneten
Legel ádáz tekintetök.
Vérszomjukat oltogatja
Keresztyén vér, keresztyének kinja.
Szívök repes örömében, kéjben
S hahotával felkaczagnak.
Szép a látvány, hull akárhány

Kutya rája, hull fekete földre . . .
 Ily hahota hangzik a pokolban,
 Mikor bűnös örökös kínban van.

Ádáz török el nem fárad,
 A jó lovak elfáradtak,
 Élő testtel boronáltak
 Kegyetlenül sikot, mezőt.
 Elfáradtak, fáradtan megálltak.
 Szól az aga: «Szolgák, hajrá!
 Rája meghal! az adómnak vége!
 Nosza rajta! keltsétek életre,
 Ha feléled, talán megfizetne.»

Hitvány gazda hitványabb szolgái
 Háromágú ostort ragadának
 S leugorva gyorslábu lovakról
 Rárohannak a félholt rájára,
 Hogy ha lehet uj életre verjék.

A kegyetlen hármás ostor
 Ügyes kéztől suhogtatva
 Érzéketlen légben suhog,
 S hármás foggal marczangolva
 A vértanú néma testet,
 Vértapákat fakaszt rajta,
 Vagy hozzáér ehhez értő kézzel
 És a testen iszonyatos
 Kigyót rajzol, kék-feketét,
 Mig a szegény ki nem adja lelkét.

«Állj fel! Lábra! állj fel rája!
 Fel keresztyén rab kutyája!»
 Török szájából ez hangzik a réten.
 Erősebbje összeszedve
 A mi élet volt még benne
 Megtörötten lábra kapaszkodik.
 A gyöngébbje félhalottan
 A káromló szitkot hallja
 S búsan érzi, még van élet benne
 Noha félig elszállt lelke:
 Mozdúl, mozog, mászik négykéz-lábon
 A zöld mezőn, rónaságon.
 Gyászos látvány: nem csak végitélet
 Támaszt holtat úgy hogy újra éled;
 Hármias ostor, téled is van élet!
 Sátorokhoz csuszik, mászik
 Vértürösztött szegény rája.
 Szörnyü aga rival rája:
 «Fizess adót! rája fizess!
 Fizess vagy lesz bot, keserves!»

Nagy teremtmő eget ad madárnak,
 Csendes odút, hön szeretett fészket;
 Halnak vizet, tengeráradatot,
 Üveg házat benne szaporodjék;
 Vadállatnak ligetet, erdőket,
 Hús barlangot és leveleslombot
 S neked rája? Kenyérhadjad sincsen
 Hogy könnyekkel áztatva puhítsad!

De mit mondnak? Jó az Isten, jót ad, —
Mohó török elragadta javát.

«Adót! Adót!» Adót miből adjon,
Honnan arany? Kinek nincs hajléka,
Csendes hajlék, hol fejét lehajtsa.
Honnan arany? kinek földje nincsen
S török földre hullajt verejtéket.
Honnan arany? kinek nyája nincsen
S a ki másét őrzi hegyen, völgyen.
Honnan arany? ha ruhája sincsen.
Honnan arany? ha kenyere sincsen.

«Éhség! nyomor! — uram! uram!
Várj öt-hat nap, ha lelked van!
Kikolduljuk bárhonnét adódat!»
«Adót! adót fizess rája!»

«Adj kenyeret! uram! uram!
Nincs kenyerünk, rég nem láttunk!»

«Várj keresztyén, mig estére
Csendes éj száll le a földre,
Kenyér helyett pecsenyéd lesz.
Addig szolgák, mert lábuk mezitlen
Patkót rája, békót kutyapatkót!»
Szól az aga s indul sátorába.

Jártas szolgák patkolgatnak.
A félszemű Szafer nagy dühében

Legbuzgóbban sűrög-forog
S mindnyájoknak nagyobb örömére
Boszút keres kioltott szemére.

Hallszik békók bús csörgése.
Hallszik Szafer bőszt dörgése:
«Adót, adót, fizess rája!»
Hallszik rája jajgatása:
«Adj kenyeret, uram, uram!
Nincs kenyérünk, rég nem láttunk!»

«Várj keresztyén, míg estére
Csendes éj száll le a földre,
Kenyér helyett pecsenyéd lesz!»
Gunyos válasz, átkozott beszéd ez.
De ki tudná hűn leírni
Mit szenvedtek, hogy kinlódtak?
Ki hallgatna nyugodt szívvvel
Ily keserves kínzásokat?

A nap letűnt, az alkony beállott
Csendes éjjel a földre leszállott.
Csillagokkal be van az ég hintve
A mint az éj üstökét befonta.
A sarlós hold feltetszik az égen,
Gyászos fáklya a gyászos térségen.

Csendes, pusztát tér közepén
Ősi hársfa áll magában,

Sátor erdő áll mellette.
 Sátrak között a legszebbik,
 Sátrak között kimagaslik
 Az agának nagy sátorja:
 Fehér hattyú, hattyú madár
 Fehér galamb csoportjában.

Fehér sátrak fehérленek
 A halovány holdsugárban,
 Mint hótakart temetősirdombok,
 Melyek körül éjnek éjtszakáján
 Gonosz lelkek raja éji utast
 Ijeszt, rémit iszonyú képekkel,
 Vagy fülébe ordit utánozva
 Bősz oroszlánt, kutyák ugatását,
 Haldoklóknak vészes jajgatását.
 Ezek, vélnéd, sirhalmi nyúl
 Szláv ősidnek, kiknek neve
 Dicső, híres messze földön,
 A kik elől futva-futott
 A mocskos vad török későn-korán
 Eszeveszett vad futásban;
 Kinek nevét ijesztőül
 Emlegette gyermekének,
 Hogy hiába ne jajgasson,
 Balsorsában jobb sorsot keresve.
 Most úgy rémlik, hogy oroszlánt hallasz,
 Most úgy rémlik, hogy kutyák ugatnak,
 Most úgy rémlik, vértanuk jajgatnak,

Hallasz jajszót, nyögést, nehéz fohászt,
 Hallasz zörgést, lánczok csörrenését,
 Rá keserves segélykiáltások.
 Hallga . . . pajtás, rémkép-e a jajszó ?
 Rémkép-e a zörgés, a lánczcsörgés ?
 Fülelj ! Hallgass ! oh mindez nem rémkép,
 Mert látom hogy szived fáj szörnyükép . .
 Mit, te sirsz ? Mért ? oh mindez nem rémkép ;
 Ha az volna, könnyed nem hullana.

Sátrak előtt tűz lobog-ég,
 Körülötte sűrög a törökség.
 Ez a tűzre puha fát rakosgat,
 Ez szájából tölcsejt alakított,
 S fuj a tűzre, hogy vessen szebb lobbot,
 Az keresztbe rakja lábát
 Kuperodik le a földre
 És nagy nyárson hízott ürüt forgat.
 Parázson sül ürü susterogva
 Láng nyaldossa körölte lobogva,
 Lángban látod török izzadását,
 Turbán alól verejték hullását.

Mikor ürü már megsült a nyárson
 Leszedik a nehéz nyárstengelyről
 Pőréen teszik a nagy fatálczára
 És nagy késsel darabokra vágják,
 A terített asztal köré ülnek
 A törökök mint éhes farkasok,

A zsákmányhoz ujjal hozzálátanak,
 Smail aga nyult először hozzá,
 Bauk után a többi török sorban,
 Mint hegyekben éhfarkasok torban.
 Ettek hozzá czipót, hófehéret,
 Ittak rája pálinkát palaczkból:
 Ettek húshoz czipót, hófehéret
 S leöntötték gonosz égettszeszszel.

Mikor aga éhét csillapítva
 Megkettőzte dühét dühítővel
 S lángra lobbant újra tűzparázsként.
 Ily vitéznek szégyen és gyalázat,
 Adót szedni és adót nem kapni,
 Lándzsát vetni és a célzt elvétni
 Rája helyett törököt vakítani . . .
 Keresztyén ezt csúfúl nevezheti!
 Lángra lobbant újra tűzparázsként.
 Szól szolgának: «Itten hus elég van,
 A pecsenyét rakjad el legottan
 Vesd a csontot, dobjad a rajának
 Üres csontot, azon rágódjanak».
 Szólt az aga s indult sátorába.
 Mentek szolgák estebédet enni,
 Enni, aztán mulatságot tenni.
 Száraz szalmát hoznak, nagy kötelet,
 Megpörkölni ráját, engedetlent,
 Felakasztani: feje lent, a láb fent,
 Felakasztani, fel a hársfaágra,

Megpörkölni aranyat izzasztni
 Nyomorultból, kinek nincs mit enni.
 És a rája? mit tegyen az árva?
 A föld kemény, az égboltja távol,
 Síró szívvel nézi a mi készül,
 Sír a szíve, szeme könnytelenül.

A fél szemű Szafer sűrög-forog.
 Szolgák készek, a mulatság készen
 Alig várják, mert kezdete lészen
 Ha majd Csengics parancskép kiáltja:
 «Legények fel! fel a koszos néppel!
 Huzzátok fel! fel a hársfa ágra!»

Csengics aga ül szép sátorában,
 Mellette ül czifra Bauk vezér,
 Musztafa is meghitt hizelgője,
 S a törökség előkelősége.

A sátorban köröskörül
 Szép szőnyegek kiterítve,
 Rajta vánkos, puha vánkos,
 Czifra vánkos, ékes vánkos,
 Kéjre készítő, kéjre hivogató,
 Édes kéjbe, álomba ringató.
 Kis tűzhelyen amott a sarokban
 Frissen szedett ágakból rakottan
 Serczeg a tűz, serczeg csitteg-csattog,
 Sir-énekel, énekel-sir, pattog.

A középén a főoszlop
 A mely körül kifeszítve
 Büszke sátra, fehér sátra,
 Rajta függ a fényes drága fegyver,
 Gyilkos csövek, kegyetlen vas fegyver,
 Damaszkusi éles görbe kardok,
 Keresztyénvért oh hányszor láttatok!
 Itt jatagan nyolczásával ragyog,
 Ott gyilok, tör, kis kések és nagyok.
 Ékes puska arannyal kiverve,
 Mely sokaknak volt végső keserve,
 Pisztolyoknak se szeri, se száma.

Buzogányhoz mi van ott támasztva?
 Csoda látvány, csodás és szokatlan;
 Szelíd bárány fakó farkas mellett,
 Sugár tündér mérges kígyó mellett?

Hegedűt látsz, ne félj jó barátom,
 Buzogánytól el nem pusztul, látom:
 Hurja majdan átváltozik lánczczá,
 A vonója majdan nyílve szövé
 S hegedűnek nyerge harci ménné.
 Szláv tündérek hegedűje nem fél,
 Hogy elpusztúl a buzogány mellett,
 Sőt kimondom: hol buzogány nincsen
 Ottan dicső szláv dal-ének sincsen!
 Az udvaron a fényes ég
 Bús felhővel eltakarta arcját.

Ha a felhőn átláthatnál,
 Ott ragyognak fent magasan
 Kis csillagok fehér sátrak felett,
 A sarlós hold nézne rád nyugatról,
 Mosolyogva csillagoknak élén:
 Vezérürü báránynyájnak élén.

Kívül sötét komor éj van
 Semmi nesz sincs, csakhogyl hullik
 Apró harmat, mintha az ég sírna.
 Sűrű köd van, koromsötét éj van
 Völgyön hegyen, itt lent s a magasban,
 Szemed előtt nem látsz egy araszra
 Hogyan látnád hol van az út, merre?
 Jaj kit mostan a sötét éj,
 Fekete éj uton elér
 S nincs szegénynek éjjeli szállása.

Fent a légben szél szelet űz
 Most cikázik az égi tűz,
 Gyors villámok egymást űzik, hajtják,
 Ember szemét majdhogy megvakítják.
 A sötét éj még sötétebb lészen,
 Semmit sem látsz, semmit sem egészen.
 Villám után most mennydörgés hallszik,
 Előbb halkán a távolból hallszik,
 Mind közelb jő, jobban csattog-dörög
 S hegyről hegyre dörögve dübörög,
 Reng az égbolt, a sikságok rengnek,

Hangos a rét, hangosak a hegyek,
 Mind mutatja nehéz jégverés lesz.
 Jaj kit mostan a sötét éj,
 Fekete éj uton elér,
 S nincs szegénynek éjjeli szállása.

Hogyha a szél megállana
 S a felhőből villámtűz cikázna
 S szemcsillagod tágra nyitva
 Szélmentében a síkságba néznél,
 Látnád közelg embercsapat,
 Éj vezérli, de csoportban halad.
 Most a villám mutat nekik ösvényt,
 Most elrejtí barna éjfél;
 Halk léptekkel halkán mennek,
 Sötét mezőn közelb, közelb jönnek:
 Villámfénynél mérlegelik
 Messze van-e még a tábor.
 Sötét az éj, éji szállást lesnek,
 Éjben ösvényt szegények keresnek.
 Most villámlott, most villámlik,
 Éji csapat mind jobban közelget.
 Láthatod már, ki vezeti,
 Ki vezeti, híven ki követi.
 Látszik hogy egy a csapat vezére,
 Látszik hogy hű a csapat kalauza,
 Hegyen jártas, völgyön jártas,
 Sötétben is ismeri az ösvényt.
 Nézd barátom, milyen könnyen halad,

Mintha sűrű ködben uszva menne,
 Vélnéd huzza valami előre,
 Vezér, kalauz kis csapata
 Kétszáz lábbal lépegetve, halad,
 Koromsötét éjtől talán félnek
 Alig várva míg szálláshoz érnek.
 Fent az égen most ismét villámlott.
 Sátrak mögött e villám mit lát ott?
 Titkos csapat sorba sorakozott,
 Három sorban hogy nagyobbnak lássék,
 Ott áll most az éji csapat
 Mint váratlan mennykőcsapás,
 Mint sistergő hegyi láva,
 Mely a hegyről le a völgybe
 Leront mindent felperzselve
 Nem törődve ember életével.

Áll a csapat, hallgatózva áll ott,
 Hogy megtudja az aga hol alszik,
 De semmi más hang nem hallszik
 Csak Szafer és társi nevetése
 Azon mi lesz rája szenvedése.

Sátorában ül az aga.
 Letett pipát, iszik kávé
 Sötét kávé, pokol sötét lelkét.
 Turbán alatt a nyílt homlok
 Beborulva, rajta komor ránczok,
 Bátor szeme bús felhőként

Összeránczolt szemöldével
 Eltakarva. Hallgat, mélyen hallgat.
 Erre, arra, sokféleire gondol:
 Gondol kardra, gondol leányokra,
 Vadászatra, vadászó solymokra,
 Majd aranyra, és bőszen háborúra,
 Majd karóra és a hegylakóra,
 Majd lándzsára és sugár kopjára;
 Lánggra lobbant mint parázstűz lángja:
 Ily vitéznek szégyen és gyalázat,
 Adót szedni és adót nem kapni,
 Kopját vetni és a célt elvétni,
 Rája helyett törököt vakítani,
 Keresztyén ezt csúfúl nevezheti!
 Lánggra lobban mint parázstűz lángja, —
 De meglátva hangos hegedőjét
 Az oszlopon fegyverek sorában
 Véres dühe lecsillapszik,
 Dühös vére lecsillapszik,
 Hegedőhúr mint égi összhangtól
 Előbb a hogy vérre vágyott,
 Ugy kél benne ének vágya, dalvágy,
 Oly nagy a kél melyet szivben dal hágy!

Szól Baukhoz, így szól Csengics aga:
 «Bauk barátom, érdemes vezérem,
 Mondják rólad, hogy vitéz legény vagy,
 Ha lejönne hegyről egércsapat,
 Mond Baukom, hány egeret ölnél,
 Hányat ölnél vitéz egymagadban?»

«Hát legyen hat, jó uram, vezérem».

«Gyáva kutya vagy Bauk vezérem,
 Azt gondoltam hogy vagy jobb vitézem,
 Ha rám törne husz darab hegylakó,
 Ugy segítsen engem török hitem,
 Egymagamban sorra lefejezném.
 De én magam majdnem elbusultam
 Gondolkozva, füstöt eregetve,
 Hogy sötétség rontá mulatságom
 S pörkölődni keresztyént nem látom.
 Isten bizony, te jó énekes vagy,
 En meg a dalt, hegedőt imádom,
 Gyujts hát dalra, hogy beteljék vágyam».
 Bauk felkelt, hegedőt levette
 És szerényen törökösen leült,
 Leült oda előbbi helyére,
 Megtámasztja maga előtt
 Puha párnán a hegedőt
 És hangolva ide oda jártat
 Zengő vonót a lószőrű huron
 Hegedőszög csikorog néhányat,
 S a hegedő zengő hangokat ad,
 Mert felhuzta sorba a húrokat.
 Ravasz Bauk énekelni kezdett:

«Jó Istenem, mily Isten csodája,
 Mily hires hős volt Rizván agája,
 Görbe kardra, és sugár kopjára,

Czellövésre, éles késelésre,
 Akár lovon, akár gyalogszerrel.
 Elment Rizván, el Rigómezőre
 Adót szedni, császárnak adóba
 Egy-egy fejtől egy sárga aranyat,
 Egy-egy háztól egy ürüt, hizottat,
 És éjjelre sorszerint lányokat.

Aga szedi a császár adóját
 Fösvény rája, ki ad, ki meg nem ad.
 Hol fejenként kér sárga aranyat
 Gyakran ottan még rezet se kaphat.
 Hol házonként kér ürüt, hizottat,
 Olyat adnak, látszik bordacsontja,
 Hol éjjelre fiatal leánykát
 Onnan gyakran koszos banyát sem lát.
 Rabbá teszi Rizván a rájákat,
 A sík mezőn csapatokba osztja,
 Es elkezdi lován átugratni.
 Első tizet átugrotta lován,
 Másik tizet átugrotta lován,
 Harmadikon akar átugratni,
 Bősz szürkéje, bőszül ágaskodik,
 Neki ugrik, szakad terhelője
 S a hős aga elhasal a fűbe.

Kis időre, midőn ez megtörtént,
 Elment hire, sugták szájról-szájra
 Mindenfelé, szép Rigó mezőjén,

A mint terjedt nagyobb lett a hire,
 Nagyobb rája gúnyos hahotája,
 Mig rákerült dalra, hegedőre
 Rigómezőn koldus is dalolja:
 A hős aga, Rizván aga hitvány!»

Még mialatt Bauk ajkárul
 Baljóslatu ének hangja hangzott,
 A ki aga arczát nézte volna
 Elfordulva dalnok ajakától,
 Láta volna bánatát az arczon:
 Fájdalom, kin, harag, düh volt azon
 Ezerféle változatban.
 A mit hallott csúf és guny volt,
 Mindenik szó büszke szivét
 Megkarmolta, vérig marczangolta.

Először is barna rája ellen
 Ádáz szive vérlángokra lobbant.
 Keresztyén dög, keresztyén kutyája!
 Nem érdemli hogy a török mellett
 Nap ragyogjon, nap süssön reája!

Rabláncz, méreg, kötél, kések,
 Tűzláng, dorong, szörnyű karók,
 Forró olaj, ezer kínpad
 Bősz agyában megfordulnak:
 Eltörölni keserű gúny nyomát,
 Megőrizni, meg dicső emlékét,
 Tiszta nevét, dicsőítő dalra.

Szemöldére barna felhő szállott,
 Paráztűzként lövel szeme lángot,
 Haragpirban gyúl, ég, lángol arcza,
 Orra prüszköl az iszonyú dühtől
 Fehér tajték, hab habzik az ajkán :
 Iszonyatos pokol van az arczán.
 Mintha mondná: veszszen, veszszen rája,
 De a dal csak dicsőt mondjon rája !

A mint Bauk végső szava hangzott
 Mint a villám az megvillant,
 Mint a villám az ötlött eszébe :
 Csufságának rája nem tanúja,
 Itt mi történt se látta se hallja,
 Veszszen rája, veszszen török dalnok
 Dicső legyen emlékem mit hagyok !

Szörnyű aga ezt a tervét,
 Jól elrejtí, jól szive mélyébe ;
 Arczvonásit szelidségre készti,
 Nem sikerül, álarcz tetetése,
 Elárulja haragos égése,
 Világ előtt mig színlel nyugalmat
 Harag, hideg rázza, reszket, fázik,
 Mikor végre látja szörnyű mérgét
 Társi előtt hiába takarja,
 Feláll, kiált, lobog, lángol hangja :
 «Fel legények! Hajrá! keresztyénre !
 Tűzzel-vassal, lángoló olajjal,

Neki! Hajrá! pokoli kinokkal
 Hogy hős vagyok, hogy ezt dallja a dal
 Keresztyénrab mind egy szálíg meghal!

Aga szava, hangzik, hallszik . . .
 Az udvaron puska dörgés hallszik . . .
 Mikor Szafer elsőt ugrott,
 Hogy megtegye a parancsot,
 Elvesztette másik szemét.
 Kopja kiveret már ma egyet,
 Puska golyó most kilőtt még egyet.

«Itt az ellen!» hangzik mindenfelől.

A csapatnak első sorja
 A sátorra sortüzet ad.
 «Itt az ellen! itt az ellen!»
 Aga kiált: «lovat! lovat!»

A másik sor sortüzet ad.
 «Puskát! gyilkot! ellen mindenfelől!»
 «Haszán lovat! Ide a lovamat!»
 Harmadik sor sortüzet ad,
 Gyors vizslája, hű szolgája
 Kivezette a jó lovat.
 A mint aga készült lóra ülni,
 A felhőből lecsapott a mennykő
 Forró lángja földre leteríti.
 Korom éj van: ki az ki megölte? . . .

A közelben Imre puskát tölte . . .
 Sötét éj van, elszállt a hős lelke,
 Vitéz lelke, gyászos sötét lelke.

Elesett ő, a törökség harczol,
 A sötétség a csodát takarja,
 Mit mívelt itt hősök vitéz karja.

A sötétben semmit, mitsem látni
 Csak ha villám megvillan az égen,
 Csak ha puska megvillan a kézben
 Látsz keresztyént törököt ölve
 Éles késsel egymást ölve;
 Azt gondolva utban van a puska,
 Ölelkeznek kézzel, vas karokkal,
 Csókolóznak éles hegyű törrel
 Féltöld s kereszt . . . mig egyik elvérzett.
 Mily gyűlölet, a mit szívök érzett!
 Éjfelete ruhájában
 Vérben gázol a halál a téren,
 Éjszemében cikázik a villám,
 Csontvázát a hús szellő, szél rázza.
 Itt török nyög, jajgat: «vége! vége!»
 Itt keresztyén: «segíts édes Jézus!» . . .
 Fohászkodik, sír, jajgat, nyög, hörög . . .
 A halálé török és keresztyén
 Éjruhája ráterítve szemén.
 Elhullottak aga hizelgői,
 Mujin, Haszán, Omár, Jasár, mind, mind,

Es még harmincz a török seregből.
Sötét éjben elmenekült Bauk
És még sokan a török seregből.

Ki fekszik ott Csengics aga mellett?
Halottra holt fogát vicsorítja?
Novica az; bőszen Haszán megölte,
A mikor az ront holt oroszánra,
Holt török közt hogy fejét levágja.

Megszűnt, nincs már golyózápör;
Megeredt a felhőzápör . . .
Sátor alatt már az egész csapat.
Sötét éj van, véres éj van,
Szörnyű éj van; jó most a csapatnak,
Kimerülve szállásra akadnak.

Országos Széchényi Könyvtár

V.

MEGFEJTÉS.

Lovcsen hegye fel az égre mered,
Legtetején találsz egy kis teret,
A kis téren remete kunyhója,
A kunyhóban egy kicsi szobácska,
Szobácskában mutogatnak csodát:
Török hajlong, falon keresztet lát!

Áll a török díszes öltözetben,
Turbán rajta, éles szablya rajta,
Puska rajta, gyilkos kések rajta,
Rémülsz tőle, félsz hogy összeaprít,
Ne félj tőle, ne rémülj barátom,
Ez a török bárány, nem aprít fel,
Szelid török, könnyen ráijeszthetsz:
Hogyha lábbal a földre toppantasz,
Kezét mellén keresztbe rakja az,
Alázattal fejét hajtogatja,
Majd jobb kezét ajkához emeli
S köszöntésül homlokát érinti.

Lépj közelebb s találd ki barátom
Ez a turbán, büszke turbán kié?
«Ez a turbán a Csengics agáé,
Ámde búsan homlokát övedzi».
És e fej itt kié, mond barátom?
«Ez a bábfej a Csengics agáé.
De szemének bús a pillantása».
Ez a szablya, kinek a szablyája?
«Ez a szablya a Csengics agáé,
Ámde búsan csüng le az övéről».
Ez a fegyver, ékes fegyver kié?
«Ez a fegyver a Csengics agáé
Ámde övén rozsdá eszi-marja».
Ez a ruha, díszes ruha kié?
«Ez a ruha a Csengics agáé,
Gyászos ruha nem ragyog a napban».

Országos Széchényi Könyvtár

A Franklin-Társulat kiadása :

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkeszti GYULAI PÁL.

Az eddig megjelent füzetek betürendben. — Minden füzet külön is kapható.

Egy-egy szám ára 20 fillér.

a) Színművek.

- Almási Tihamér.** Czigány Panna. Népsz. (1058—1059)
Arago és Vermond. Az ördög naplója. Vigj. (193—194)
Augier E. A Fourchambault család. Ford. Fáy J. (264—266)
— A bürök. Vigjáték 2 felvonásban. (500)
— Az arczátlanak. Vigjáték 5 felvonásban. (773—774)
— Gabrielle. Színmű 5 felv. Ford. ifj. Szász B. (986—988)
— és **Sandeau Gy.** Poirier ur veje Színmű. (357—358)
— és **Foussier.** A szegény arszlánnők. Dráma. (526—527)
Bayle Bernard. Az esernyő. Vigjáték. (631—632)
Beaumarchais. Figaró házas. Vigj. Ford. Paulay (55—58)
— A sevillai borbély. Vigj. Ford. Paulay E. (290—292)
Berczik Árpád. Az igmándi kispap. (386—387)
— Nézd meg az anyját. Vigjáték. (495—497)
— A protectió. Vigjáték. (638—640)
— A svihákok. Vigjáték. (835—837)
— A veteránok. Eletkép. (841—843)
— A bálkirálynő. Vigjáték 1 felv. II. kiad. (859—860)
— A peterdi csata. Vigjáték 3 felvonásban. (875—877)
— A papa. Vigjáték 3 felvonásban. (999—1000)
— Himfy dalai. Vigj. 3 felv. (1079—1081)
— Mai divat. Vigj. 3 felv. (1104—1105)
— Postás Klári. Vigjáték 3 felvonásban. (1136—1137)
Bessenyei György. A philosophus. Vigj. (338—340)
Björnsterne Björnson. Leonarda. Színmű. (635—637)
Brough William. Flipper és Nobbler. Vigjáték. (556)
Coppée Fer. Kisebb színművek. Ford. Csiky G. (435)
— Serevo Torelli. Fordította Csiky G. (583—584)
— Két fájdalom. Dráma. (784)
Corneille Péter. Cinna, vagy Augustus kegyelme
Tragédia. Francziáb. ford. Pajor Istv. (548)
— Cid. Tragédia Francz. ford. Radó Antal. (669—670)

- Csiky Gergely.** Anna. Dráma 1 felv. (421—422)
 — A nagyra termett. Vigj. 3 felv. (Pályamunka. (748—751)
 — A nagymama. Vigjáték 3 felvonásban. (752—754)
Dugonics A. Kún László. Szomorú tört. 4 szak. (471—473)
 — Bátori Mária. Szomorú tört. 4 szakaszban (577—580)
 — Toldi Miklós. Szomoruj. 3 szak. (869—872)
Dumas S. id. A Saint-Cyri kisasszonyok. Vigj. (731—732)
 — Kean. Színmű 5 felv. (1102—1103)
Echegaray József. A nagy galeotto. Dráma. A spanyol eredetiből fordította Patthy Károly. (711—713)
 — Bernardo Montilla. Dráma. (917—920)
 — Folt, a mely tisztit. Dráma. Ford. Patthy K. (997—998)
 — Mariana. Dráma 3 felv. (1001—1003)
 — Örült-e vagy szent? Dráma Ford. Huszár V. (1068—69)
Fáy A. A külföldiek. Vigjáték. (436—437)
 — A mátrai vadászat. Vigjáték. (524—525)
Gaal J. A peleskei nótárius. Bohozat. (296—299)
Gabányi Árpád. Kapivár. Vigjáték 3 felv. (861—864)
Goethe. Iphigenia Taurisban. Dráma. II. kiad. (53—54)
 — Berlichingeni Gottfried, a vaskezű, dramatizált története. Ford. Balla Mihály. (508—510)
 — Faust. II. része. Ford. Várady Antal.
Goldoni K. A Hazug. Vigj. Ford. Radó A. (347—349)
 — A jótékony zsémbes. Vigj. Ford. Rado A. (813—816)
Gombos I. Az esküvés. Szomorujáték. (327—329)
Grillparzer F. Medea. Szomorujáték. (612—614)
 — A tenger és szerelem hullámai. Szomoruj. (810—812)
 — Sappho. Szomoruj. 5 felv. ford. Ivánfi Jenő (898—900)
Halbe Miksa. Földanyánk. Dráma 5 felv. (1111—1113)
Hauptmann G. Hannele. Álomkölt. 2 részb. (1031—1032)
Hugo K. Bankár és báró. Szomorujáték. (234—235)
Hugo V. Hernani. Szomoruj. Ford. Szász K. (35—36)
 — Borgia Lucretia. Dráma. Ford. Szász K. (343—344)
 — Ruy Blas. Szomoruj. 5 felv. (851—853)
 — A király mulat. Szomoruj. (927—928)
Kisfaludy K. Csalódások. Vigjáték. (191—192)
 — Irene. Szomorujáték. IX. kiad. (138—140)
 — A kérők. Vigjáték. (301—303)
 — A pártütők. Vigjáték. (388—389)
 — Mátyás deák. — Hűség próbája. Két vigjáték. (1147).
Klapp Mih. Rosenkranz és Guldenstern. Vigjáték. Fordította Csiky Gergely. (423—425)

- Körner Tiv.** Zrinyi. Szomorujáték. Ford. Szemere Pál. — Körner Zrinyijéről. Bírálat, írta Kölcsey (142—44)
- Kozma Andor.** A szabadság ünnepére. Szini költemény három képben (1063—1064)
- Legouvé E.** Beatrix. Színmű. Ford. Feleky J. (375—377)
- Lenau Miklós.** Faust.
- Lessing G. E.** Bölcs Náthán. Dráma. Zichy (165—168) — Barnhelmi Minna. Vigjáték. (671—673)
- Matthews K.** Pry Pál megházasodott. Bohózat egy felv. Angolból ford. Mihály József (1017—1018)
- Molière.** A bot-csinálta doktor. Vigjáték. Fordította Kazinczy Ferencz. III. kiad. (179—180)
- Moncrieff.** A szegénylős. Vigj. Ford. Csiky G. (490)
- Morton M. J.** Szegény Pillicody. Bohózat egy felvonásban. Angolból ford. Mihály G. (1009—1010)
- Musset A.** Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték. Fordította Paulay Ede (202—203)
- Nagy Ign.** Tisztujítás. Vigjáték. (93—95)
- Picard.** Két házaspár. Vigj. ford. Csiky G. (469—470)
- Poole J.** Pry Pál. Vigjáték. Ford. Csiky G. (323—325)
- Racine.** Athalia. Tragédia. Ford. Csiky G. (551—552) — Phædra. Tragédia. 5 felv. Ford. Horváth D. (910—911)
- Schiller.** Wallenstein halála. Ford. Hegedüs I. (409—411) — Stuart Mária. Szomorujáték. (677—680) — Az orleánsi szüz. Regényes trag. (802—805)
- Scribe Jenő.** Az én jó csillagom. Vigjáték. (794—795)
- Scribe és Vander-Burch.** Clermont, vagy a művész neje. Színmű 2 felvonásban. Ford. Csiky G. (585—586)
- Shakspeare.** Sok zaj semmiért. Vigjáték. (528—529) — Lear király. Szomorujáték. (965—968)
- Simai Kristóf.** Igazházi, egy kegyes jó atya. Mulatságos játék. Bevezetéssel Erdélyi Károlytól (601—603)
- Sophokles.** Elektra. Ford. Csiky Gergely. (759—760) — Oedipus király. Ford. Csiky Gergely. (775—776) — Oedipus Kolonosban. Ford. Csiky G. (777—778) — Antigone. Ford. Csiky Gergely. (779—780) — A Trachisi nők. Ford. Csiky Gergely (1131—1132)
- Sudermann H.** Rejtett boldogság. Színmű (1065—66.) — Keresztelő János. Tragédia 5 felvonásb, egy előjátékkal. (1144—1146)
- Szász Károly legifj.** A múzsa. Vigj. 1 felv. (883)
- Szentjóbi Szabó L.** Mátyás király, vagy a nép szeretete jámbor fejedelmek jutalma. Érzékenyjáték (330—331)

- Szigligeti E.** Liliomfi. Vigjáték. IV. kiad. (19—20)
 — A trónkereső. Szomorujáték. (255—257)
 — Fenn az ernyő, nincsen kas. Vigj. III. kiad. (588—590)
 — Csikós. Eredeti népszinmű 3 szakaszban (705—707)
 — Beldi Pál. Szomorujáték (106—109)
Taylor T. Barátságból. Vigjáték. Ford. Csiky G. (353)
Teleki L. gróf. Kegyencz. Szomorujáték (197—200)
Theuriet. Jean Marie. Dráma (793)
Vasiliadis Sz. N. Galatea. Dráma. (128—129)
Voltaire. Zaire. Dráma 5 felv. (912—913)
Vörösmarty Mihály Az áldozat. Szomorujáték (961—962)

b) Verses művek.

- Amade L.** (Várkonyi) versei. Összegy. Négyessy L. (821-830)
Angol, francia és olasz költőkből. Ford. Jánosi Gusztáv. (1159—1160)
Berzsenyi Dániel versei. 6-ik kiadás. (187—190)
Boileau A költészetről. Tanköltemény négy énekben, ford. Erdélyi János. (467—468)
Byron lord. A kalóz. Ford. Kacziány Géza (832)
Catullus versei. Ford. Csengery J. (253—254)
Coppée F. Költeményeiből. Ford. Bogdánfi L. (1067)
Csokonai V. M. Dorottya, vagyis a dámák diadala a farsangon. III. kiad. (1—2)
 — Lilla. Érzékeny dalok három könyvben. (89—90)
 — Ódák. Két könyvben. (145—146)
 — Békaegérharcz. Irta Homer. (300)
Czuczor Gergely népies költeményei. (69—70)
 — Hőskölteményei és meséi. II. kiadás (522—523)
 — Költeményei. (549—550)
Dayka Gábor költeményei. (130—131)
Erődi B. A Balkán-félsz. népek költészetéből (844—845)
Faludi Ferencz versei. (1163—1164)
Fazekas Mihály. Ludas Matyi. Komikai elbeszélés. (1060)
Firdúsi Abúl Kászim Manszúr. Szohráb. Költői elbeszélés. Perzsából fordította Fiók Károly (609—611)
Goethe. Hermann és Dorottya. Hegedüs I. (276—277)
Gvadányi J. Egy falusi nótáriusnak budai utazása. V. kiad. (107—109)
Gyöngyösi István. Ének Thököly Imre és Zrinyi Ilona házasságáról. Egykorú kéziratból kiadta és jegyzetekkel kísérte Hahn Adolf (461—462)

- Gyulai Pál.** Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. (390)
- Horatius.** A költészetről. Levél a pisókhoz. (76)
- Ilosvai Selymes Péter.** Az híresneves Tholdi Miklósnak jeles cselekedetiről és bajnokságáról való história. Kiadja Szilády ron. II. kiad. (515—516)
- Kazinczy F.** versei. III. kiadás (951—952)
- Kerényi Frigyes** összes költeményei. (9—13)
- Kisfaludy Károly.** Versei. (247—250)
- Kisfaludy Sándor.** Himfy szerelmei. A kesergő szerelem. 9. kiadás. (955—957)
- A boldog szerelem. 9. kiad. (958—960)
- Összes regéi. I. (312—316)
- Összes regéi. II. (317—320)
- Kölcsey Ferencz** versei. Ötödik kiadás. (224—228)
- Kozma Andor.** Kórképek (831)
- Kraljevics Márkó.** (Márk királyfi.) Délszláv népballadák a XV. és XVI. századból. Az eredetiből fordította Margalits Ede. (1107 - 1110)
- Listi László** munkái. Életrajzzal (761—766)
- Longfellow H.** Hiavata. Amerikai indus hitrege (486—488)
- Az arany legenda. Angolból. Jánosi G. (519—520)
- Mazsuranics Iván.** Csengics Szmail Aga halála. Költői elbeszélés. Horvátb. ford. Margalics Ede (974)
- Mickiewicz Ádám** szonettjei. Ford. Béri Gy. (916)
- Milton János** Az elveszett paradicsom. Angol eredetiből fordította Jánosi Gusztáv. (681—685)
- Olasz költőkből.** Ford. Radó Antal. (504—506)
- Petőfi Sándor.** A helység kalapácsa. Hőskölt. (430)
- Petrarca** összes szerelmi sonettjei. Ford. Radó A. (541-544)
- Poe A. Edgár** költeményei. Angolb. Ferenczi Z. (953—954)
- Pope S** A műbirálatról. Tan. költ. Ford. Lukács Móricz. (45)
- Puskin S.** Anyégin Eugen. Regény. (285—289)
- Rádai Ráday Pál** munkái. (662—664)
- Ráday Gedeon gróf** összes művei. (838—840)
- Ráskai Gáspár.** Egy szép história az vitéz Franciscóru és az ő feleségéről. (1057)
- Szerb népdalok és hősregék.** Az eredetiből ford. Székács József. 2. javított kiadás. (574—576)
- Tennyson A.** Király-idyllek. Ford. Szász K. (27—28)
- Ardén Enoch. Angolból fordította Jánosi G. (269)
- Költői beszélyek. Ford. Csukássy J. (345—346)
- Tibullus elégiái.** Ford. Csengeri János. (539—540)

Tinódi Sebestyén. Budai Ali basa históriája. (1130)

Tisza Domokos hátrahagyott versei. (667—668)

Tompa Mihály népregéi. (1133—1135)

— regéi. (1139—1141)

Vörösmarty M. Eger. Három énekben. (963—964)

— Cserhalom. Egy énekben. (1138)

Wlislóczki H. Az erdélyi cigány népköltészet. (485)

Zrinyi Miklós gróf. Szigeti veszedelem. (937—940)

c) Regények és beszélek.

About Edmond. A csonka-fülű ember. Regény. (463—465)

— A régi bástya. Reg. Ford. Sz. E. 3 köt. (686—700)

Aimard Guszt. A vasfejű. Tört. besz. (848—849)

Alarcon Péter. A háromszögű kalap és más beszélek.

Ford. Haraszi Gyula (901—903)

— A botrány. Regény. Ford. Haraszi Gyula (976—980)

Amerikai nők. Rajz és besz. György A. (221—223)

Ancelot madame. Lásd Francia beszélek. (846—847)

Andersen. Regék és mesék. Ford. Milesz B. (147—149)

— Képeskönyv képek nélk. Ford. Sambach Gy. (326)

Balzac Honoré. Grandet Eugénia. (412—415)

— elbeszéléseiből. Ford. Béri Géza és Gyula (929—931)

Barilli Gyula, lásd Olasz beszélek (261—263)

Bellamy. Visszapillantás 2000-ből 1887-re. (796—800)

Bérczy Károly. A gyógyult seb. Beszély. (251—252)

Besandt Walter. A férfiak forradalma. Regény. Angolból

fordította Hegedüs Pál. 1004—1008)

Bikélas Döm. Lukis Laras. (817—818)

Bréhat Lásd Francia beszélek. (846—847)

Bret Harte. Kaliforn. beszélei. Ford. Belényesi G. (3—5)

Bulwer E. A jövő nemzedéke. Regény. (207—209)

Céliéres Paul. Lásd Francia beszélek. (846—847)

Chabot A. A nevelőnő. Regény. (1011—1016)

Chateaubriand. Atala. Fordította Csiky K. (25—26)

— René. Francziából fordította Bogdánfy Lajos. (521)

— A vértanúk. Fordította Dr. Rada István. (591—598)

— Az utolsó Abencerage. Beszély. (801)

Cherbuliez V. A pépi király. Elbeszélés. (232—233)

Conscience. H. A szegény nemes. (43—44)

Constant Benjam. Adolf. Egy ismeretlen iratai közt

talált történet. Francz. ford. Moravcsik Gyula. (530—531)

- Coppée F.** Idyll a háború alatt. (881—882)
 — Henrietta. Beszély. Ford. Molnár Gy. (884—885)
- Csehov Antal** beszélyei és rajzai. Az orosz eredetiből Ambrozovics Dezső (1076—1078)
- Csiky Gergely.** Az első és második. Elbesz. (378—380)
 — A zokoli uraság két leánya. Elbeszélés. (733—735)
 — Árnyképek. Elbeszélések. (969—973)
- Dahn Felix.** Odhin vigasza. Északföldi regény a XI. századból. Németből ford. gróf Csáky Albiné. (557—560)
- Dandet E.** A férj. Regény. Ford. Luby Gy. (306—309)
 — Levelek egy elhagyott malomból. (1123—1125)
- Delpit A.** Odette házassága. Regény. Fáy J. B. (350—352)
 — Lydia első föllépte.
- Deslys.** Lásd Francia beszélyek. (846—847)
- Dickens K.** Karácsoni ének. Ford. Belényesi G. (21—22)
- Dostojewszky F.** lásd Orosz beszélyek. (361—366)
- Ebelot A.** Cazaux András. Rajz a délamerikai pampaszokból. Fordította Kárffy Titusz. (341—342)
- Ébers Gy.** Egy szó. Reg. Ford. Kacziányi G. (445—449)
- Eckstein Ernő.** Aphrodite. Egy görög művész regénye. Németből fordította Sasváry Armin. (571—573)
- Eliot György.** A raveloei takács. (Silas Marner.) Regény Angolból fordította Kacziány Géza. (491—494)
 — Bede Ádám. Regény. Fordította Salamon F. (621—630)
 — A vízi malom. Regény két kötetben. Ford. Váczy J. I. kötet. (1041—1046) II. kötet. (1047—1052)
- Eynaud E.** Ferizade dala. Beszély. Ford. Huszár I. (68)
- Farina Salvatore.** Két szerelem. (273—275)
- Fáy A.** Érzélgés és világfolyása. Beszély. (367—369)
- Fenillet O.** Trecoeur J. Elb. Ford. Csukási. (112—113)
 — Egy nő naplója. Regény. Ford. Fáy B. (174—176)
- France Anatól.** Thaïs. Fordította Sz. F. (854—856)
 — A rózsafabutor. Beszély. Francziából ford. R. F. (975)
- Francia beszélyek.** Ford. Csiky Gergely (846—847)
- Gaskellné.** Cranford. Reg. Ford. Belényesi G. (441—444)
- Gauthier Th.** A lélekesere. Reg. Ford. Szekula. (63—64)
- Gogol M.** Beszélyek az orosz életből. (23—24)
 — Bulyba Tárász. Beszély. Ford. Almási L. (135—137)
- Goldsmith Olivér.** A wakefieldi pap. (426—429)
- Gozlan Leo.** Három ara egy koronára. Beszély. (359)
- Gréville H.** Árulás. Reg. Ford. Huszár I. (403—408)
- Gyulai Pál.** A vén színész. Beszély. II. kiadás (59—60)

- Hardy Tamás.** Otthon, a szülőföldön. Regény. Angolból fordították Békési Gy. és Pallagi Gy. dr. (1090—1101)
- Hedenstjerna Alfréd.** Mindenféle népség. (Allehanda folk) Képek a svéd népeletből. Fordította Baján M. (896—897)
- Heyse P.** A grófi kastélyban. Beszély. Ford. Halasi (201)
— A sellő. Elbeszélés. Fordította Szikrai O. (1070)
— Két rab. Németből fordította R. M. (604—605)
- Hoffmann A. T.** Kis Zakar. Mese. (819—820)
- Jerrold D.** Zsák Mór. Fordította Belényesi G. (66—67)
- Jósika M.** Egy igaz ember. Beszély. (41—42)
— Bornemissza Anna. Beszély. (1053)
- Kármán J.** Fanni hagyományai. Beszély. (15—16)
- Karr A.** A normandiai Penelope. (210—213)
— Hajnal után két héttel. Regény. (661)
- Kemény Zs.** Szerelem és hiuság. Beszély. (32—34)
— Két boldog. Beszély. (1061—1062)
- Kisfaludy Károly.** Tihamér. Beszély. (119—120)
— Vig beszélei. (150—153)
- Kochanovszkyné.** Szeretett. Ford. Timko I. (321—322)
- Kovács Pál.** Farsangi kalandok. Beszély. (87—88)
- Kölcsey Ferencz** elbeszélései. II. kiad. (6—7)
- Kraszewsky I.** Ulána. Besz. Lengyelből Timkó. (701—702)
- Kuthy L.** Egy iskolai kaland. Elbeszélés. (1071)
- Lamartine.** Heloïse és Abelard. Ford. Erhardt. (260)
- Leskovár Jánkó.** Roskadozó kastélyok. (1153—1156)
- Lever K.** Viharban. Regény. Ford. György A. (370—374)
- Louis-Lande L.** Camaron. Episod a mexikói háborúból. Ford. Haraszi Gyula. (181)
- Malot Hector.** Pompon. Regény (381—385)
— A szépség vonzereje. Ford. Sz. E. (450—454)
- Marmontel.** A szép Anikó. Elbeszélés. (850)
- Mérimée P.** Carmen. Beszély. Ford. B. P. (91—92)
— Colomba. Beszély. Ford. Szenvey J. (184—186)
— Guillot Arsène. — Abbé Aubin. Beszélyek. (783)
- Mészáros Ignác.** Kartigám. Heinrich G.-tól. (217—220)
- Mőrike Ede.** Mozart prágai utazása. (941)
- Norris W. E.** Vidal Adrián. Reg. Ford. Sz. E. (561—568)
- Olasz beszélyek.** Irták Barilli, Ghislazoni és Sara. Fordították Huszár I. és Mócs Zsigm. (261—263)
- Orosz beszélyek.** Irták Puskin S., Gogol M., Krylov I., Dosztojevszkij és Turgenyev. Ford. Csöpey L. (361—366)

- Quida.** Egy pár kis faezipő. (154—157)
 — Egy orgonaág. Elbeszélés. Ford. Haraszti Gy. (599—600)
 — Egy flandriai kutya. Elbeszélés. (1122)
- Pálffy A.** Egy kastély az erdőben. II. kiadás. (46)
 — A szebeni ház. Beszély. (267—268)
 — Az ítélőmester leánya. Tört. beszély. (278—280)
 — A báróné levelei. Beszély. (606—608)
 — Az atyai ház. Regény. II. kiadás. (785—792)
 — A fejedelem keresztleánya. Regény II. kiad. (886—895)
 — A Dabóczy-család. Regény. (981—985)
 — Ne hallja hírét az anyjának. Regény. (1036—1040)
 — A 63. sz. 1—gy. p. Beszély. (1114—1115)
- Peard Francis Mary.** Molly mama. Regény. (738—740)
- Petőfi Sándor** beszélyei. (395—396)
- Plouvier E.** Beszélyek. Ford. Milesz B. (110—111)
- Prescott H. E.** Schäffer Magdalena. Beszély. (71—72)
- Prevost Abbé.** Lescout Manon és des Grieux lovag története. Ford. Visi Imre (947—950)
- Puskin S.** A kapitány leánya. Regény. Ford. Ambrozovics D. (989—991)
- Le Sage.** A santa ördög. Ford. Varga B. (397—400)
- Bernardin de Saint-Pierre.** Pál es Virg. (391—392)
- Sand Gy.** Az ördög-mocsár. Ford. Csukássy J. (81—82)
 — Leoni Leó. Beszély. Ford. Visi I. (101—103)
 — Indiána. Francziából fordította Récsi Emil. (721—724)
- Sandean Gy.** A montsabreyi kastély. Beszély. Ford. (14)
 — Az örökség. Beszély. Francz. ford. Gyalui F. (708—710)
- Schulz Johanna.** Colette fogadalma. Regény. Fordította Harasztiné Récsi Jolán. (904—906)
- Sollohob gr.** Előkelő világ. Orosz beszély. (17—18)
 — A gyógyszerészné. Ford. Brassay A. (49—50)
- Spielhagen Fr.** Az utolsó órában. Ford. Halasi A. (310—311)
- Stifter A.** Brigitta. Beszély. Ford. B. J. (61—62)
- Storm Tiv.** A kastélyban. Beszély. Ford. Balla M. (547)
- Suonio.** A hold regéi. Finnből ford. Vikár B. (360)
- Szász Károly** legifj. Balogh hadnagy története. Elbeszélés (1117—1118)
- Thackeray M. W.** Hiúság vására. Regény hős nélkül. Ford. Récsi Emil. I. kötet (647—652)
 II. kötet. (653—660)
 — Esmond Henrik, Anna királynő Ö Fölsége ezredesének önéletrajza. Regény. I. kötet (1021—24)
 II. kötet (1025—28)

- Theuriet.** A Buzavirágék háza. Beszély (158—160)
 — Veronika asszony. Beszély. Ford. Ujkéri. (283—284)
Theuriet. A habléány. Beszély. Ford. Sz. E. (439—440)
 — Aurélia néni. Regény. Ford. P. L. (481—484)
Tolstoj L. N. gróf. Családi boldogság. (116—118)
Turgenyev I. Tavaszi hullámok. (270—272)
 — Költemények prózában. Ford. Csopey L. (433—434)
 — Egy vadász iratai. Ford. Csopey L. (474—480)
Uchard M. Jean csillaga. Beszély. (204—206)
 — Berthier Joconda. Regény. Ford. Molnár Gy. (1072—75)
Vadnai Károly. A kis tündér. Regény. (921—926)
Vautier Gy. A keresztanya. Fordította Márkus Miklós.
 (245—246)
Wieland. Abderiták. Ford. Farkas Albert. (455—460)
Zichy Antal elbeszélései. (74—75)
Zschokke H. A szegény viltshirei lelkész naplójából.
 Beszély. Ford. Sz. M. (229).

d) Egyéb próza.

- Andrássy Gyula** gróf beszéde a véderő-törvényjavaslat tárgyában (674)
Aristoteles poétikája. Görögből ford. bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta Dr. Geréb J. (757—758)
Ballagi A. I. Frigyes Vilmos porosz király (633—634)
Barsi József. Utazás ismeretlen állomás felé 1849—1865.
 (726—730)
Berzeviczy Albert. A parlamentekről. (1142—1143)
Beulé. Augusztus családja s kora. (169—171)
Bodenstedt Fr. Shakespeare élete és művei. (182—183)
Boissier G. Virgil. Francz. fordította Végh A. (47—48)
Bozzai Pál irodalmi hagyományai. (532—533)
Carlyle. Burns. Életkép. Ford. Léva József (833—834)
 — Scott Walter. Angolból ford. Baráth Ferencz (942)
Cicero. Laelius a barátságról. Ford. Némethy G. (507)
Collins V. Sophokles. Ford. Kont. I. (304—305)
Concha Győző. A kilenczvenes évek reformeszméi és előzményeik. (498—499)
Csengery Antal. A magyar közoktatás és közmívelődés némely főbb kérdéseiről. (241—244)
 — Deák Ferencz emlékezete. (569—570)
 — Jellemrajzok (1033—1035)

- Csiky Kálm.** Werböczy István és hármaskönyve. (1106)
- Deák Ferencz** miért nem ment el az 1843-iki országgyűlésre. Közli Kónyi Manó. (665—666)
- Deák Ferencznek** az 1861-ik évi országgyűléstől elfogadott két fölirata. Közli Kónyi Manó. (703—704)
- Dugonics András** följegyzései. (401—402)
- Erdélyi J.** Eesthetikai előtanulmányok. (615—616)
- Fenini Caesar.** Az olasz irodalom rövid története. Ford. Zigány Árpád. (865—868)
- Feuchtersleben E.** Adalék a lélek életrendjéhez. Ford. dr. Klekner Alajos. (354—356)
- Flegler S.** A magy. történetírás tört. — *Sayous E.* A magy. tört. kútforr. Ford. ifj. Szinnyei J. (77—80)
- Kölcsey Ferencz. Fordította ifj. Szinnyei J. (106)
- Szalay L. és munkái. Ford. ifj. Szinnyei J. (121—124)
- Forster-Arnold Florencze.** Deák Ferencz. Életrajz. Angolból fordította Pulszky Ágost. (333—337)
- Franknoi V.** II. Lajos és udvara. Tört. rajz (99—100)
- Freemann A. E.** Az angol alkotmány fejlődése a legrégibb időktől. Ford. Kónyi J. (878—880)
- A történelem tanulmányozásának módszerei. Angolb. ford. Hegedüs Pál (943—946)
- Gervinus G. G.** Bevezetés a tizenkilencedik század történetébe. Németből fordította Rózsaági A. (501—503)
- Gregorovius.** Pápáksiremlékei. Ford. Hegedüs I. (517—518)
- Greguss Ágost.** A balladáról. Harm. kiadás. (534—536)
- Guizot.** A demokratia Franciaországban. (935—936)
- Gyulai Pál.** Bárá Eötvös József. Emlékbeszéd (259)
- Emlékbeszéd Arany János felett. (725)
- Gróf Széchenyi István mint író (857—858)
- D'Haussonville.** Sand Gy. Franciaából (195—196)
- Heine emlékiratai.** Való és költ. Fordította. Dr. Zollner B. (907—909)
- Hofmannsegg gróf** utazása Magyarországon 1793—1794-ben. Németből ford. és bevezette Berkeszi Istv. (581—582)
- Imre S.** A középkori magyar irodalom stíljáról (719—720)
- A népköltészetéről és népdalról. (1148—1152)
- Kazinczy F.** Magyarországi utak. (114—115)
- Bácsmegyeinek gyötrelmei. (132—134)
- Kazinczy Gábor.** Emlékbesz. Szemere P. felett (489)
- Kemény Zs.** Élet és irodalom. (393—394)

- Kis János** superintendens emlékezései életéből maga által feljegyezve. Második kiadás. (741—747)
- Kont Ignác.** Aristophanes. (230—231)
- Kónyi M.** Beust és Andrassy. 1870—1871-ben. (717—718)
- Kölesey Ferencz.** Szónoki művei. (37—40)
- Országgyűlési naplója 1832—1833. (416—420)
- Kozma Andor.** Arany László. Emlékbeszéd. (1116)
- Lánczy Gyula.** A magyarság az Árpádok korában. Tört. tanulmány (1019—1020)
- Lavisse Ernő.** Európa politikai történetének átnézete. Francz. ford. Angyal Dávid. (755—756)
- Lazarillo de Tormes élete.** Ford. Gombocz Z. (1055—1056)
- Leroy-Beaulieu.** A zsidók és az antiszemita áramlat. Ford. Simonyi Jenő (914—915)
- Lessing G. E.** Laokoon, vagy a festészet és költészet határaitól. Ford. Bánfi Zsigm. (83—86)
- Lindau Pál.** Molière. Ford. Bánfi Zsigm. (172—173)
- Macaulay T. B.** Machiavelli. Ford. B. P. (8)
- Lord Bacon. Fordította B. P. (29—31)
- Milton. (51—52)
- Byron. Fordította B. P. (65)
- Barère Bertrand. Ford. Angyal Dávid. (177—178)
- A pápaság. Fordította B. P. (216)
- Nagy Frigyes. Ford. Szentkirályi M. (281—282)
- Johson Sámuel. Ford. Aszalay Gyula (1029)
- A magyar emigráció** mozgalmái 1859—1862. Kossuth Lajos emlékiratai nyomán. (431—432)
- Márki Sándor.** A középkor főbb krónikásai. (1157—1158)
- Michelet Gy.** Lengyel és Oroszország. (104—105)
- Montesquieu K.** Elmélkedések a rómaiak nagyságának és hanyatlásának okairól. Ford. Orlai Antal (781—782)
- Murray-Grenville E. C.** A francia politikai életből. Fordították Belényesi és Huszár. (96—98)
- Neményi Ambrus.** A francia forradalom hírlapjai és hírlapírói (466)
- III. Napoleon.** A tüzérség multja és jövője. (675—676)
- Occioni Onorato.** A latin irodalom története. A XII. kiadás után olaszbol ford. Kis Ernő dr. (1082—1089)
- Pascal gondolatai.** Francz. ford. Béri Gyula. (714—716)
- Pellico Silvio** Börtön. Olasz. Erdélyi K. (511—513)
- Planche Gusztáv.** Művészek csarnoka. (537—538)
- Prescott H. E.** II. Fülöp. Ford. Szász K. (553—554)

- Pulszky Ágost.** Pázmány Péter (587)
- Pulszky Ferencz.** Eszmék Magyarország története philo-
phiájához. (214—215)
- Martinovics és társai. (332)
- Radnai Rezső.** Aesthetikai törekvések Magyarországon.
1772—1817. (644—646)
- Régi utazások** Magyarországon és a Balkán félszigeten.
1054—1717. Összegejt. Szamota I. (767—772)
- Richter Jenő.** A socialismus diadala után. (1119—1121)
- Riedl Fr.** A magyar irodalom főirányai (994—996)
- Magyarok Rómában. (1161—1162)
- La Rochefoucauld gondolatai.** Ford. Béri. (932—934)
- Roscher V.** A nemzetgazdaság viszonya a klasszikai
ókorhoz. Ford. M. G. (438)
- Rousseau J. G.** A társadalmi szerződés. (641—643)
- Sayous E.** A mongolok betörése Magyarországra 1241—42.
Fordította Takács István. (73)
- Schiller.** Mózes küldetése. Fordította Jurany G. (161)
- Kisebb prózai írataiból. Aesthetikai értékezések. Ford.
Zollner Béla. (555)
- Seneca Lucius Annaeus.** Vigasztalások. (873—874)
- Szalay László.** Mirabeau. (293—295)
- Szász K.** Schiller. Élet- és jellemrajz. (545—546)
- Horatius. Írói élet- és jellemrajz. (736—737)
- Madártávlatból. (1030)
- Szigligeti E.** Magyar színészek életrajz. (125—127)
- Szilágyi S.** Történeti rajzok. (236—240)
- Tacitus P. Cornelius.** Agricola élete. A latin eredeti-
ből fordította Dr. Csiky Kálmán. (1054)
- Taine H.** Az eszmény a művészetben. (162—164)
- Az olasz művészet bölcelete. Ford. Kádár B. (514)
- A görög művészet bölcelete. (617—618)
- A németalföldi művészet bölcelete. (619—620)
- Theophrastus** jellemrajzai. Ford. Hunfalvy J. (258)
- Thomas.** Descartes emlékezete. Ford. Rácz Lajos. (992—993)
- Wertheimer Ede.** Az 1811/12-iki magyar országgyűlés.
(1126—1129)
- Zsilinszky M.** Kupeczky János. (141)

RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR

SZERKESZTI HEINRICH GUSZTÁV.

Ez új vállalat célja, nemzeti irodalmunknak régi, ritka vagy eddig nyomtatásban meg nem jelent termékeit hű szövegekben, a szükséges tájékoztató bevezetésekkel és jegyzetekkel a tudományos kutatás és tanulmány számára hozzáférhetővé tenni.

Eddig a következő füzetek jelentek meg:

1. **Székely Sándor, Aranyos-Rákosi. A székelyek Erdélyben.** Hősi költemény, 1822. Kiadta Heinrich Gusztáv, 123 lap, ára 1 K 20 f.
2. **Pálos iskola-drámák a XVIII. évszázadból.** A M. T. Akadémia kéziratából kiadta Bayer József, 80 lap, ára 80 f.
3. **Csiksomlyói nagypénteki misztériumok.** A XVIII. századi kéziratból kiadta Fülöp Árpád, 244 lap, ára 2 K.
4. **Heltai Gáspár esopusi meséi.** Colosvarot, 1566. Kiadta Imre Lajos, 304 lap, ára 2 K. 40 f.
5. **Poncianus históriája.** Bécs 1573. Kiadta Heinrich Gusztáv. 231 lap, ára 2 K.
6. **Gyöngyösi István. A család Cupidonak kegyetlenségét megismerő és annak mérges nyilait kerülő tiszta életnek geniusa.** A költő kéziratából kiadta dr. Rupp Kornél, 194 lap, ára 2 K.
7. **Bessenyei György. A természet világa v. a józna okosság.** A költő kéziratából első ízben kiadta Bokor János 407 lap, ára 3 K. 60 f.

8. **Dugonics András. Az arany perezcek.** III. kiadás. Magyarázatokkal és szótárral kiadta Bellaagh Aladár. 368 lap, ára 3 K. 20 f.
9. **Balogh István. Ludas Matyi.** Bohózat 3 felvonásban. Kiadta Bayer József. 96 lap, ára 1 K.
10. **Mondolat.** Dicshalom 1813. Kiadta Balassa József. Két hasonmással. 109 lap, ára 1 K.
11. **Felelet a mondolatra.** Pesten 1815. Kiadta Balassa József. Függelék: A mondolat és a felelet egykorú bírálatai és Somogyi Gedeon válasza a feleletre. 114 lap, ára 1 K.
12. **Telegdi Miklós** pécsi püspöknek felelete *Bornemissza Péter fejtegetés* című könyvére. Az 1580-iki kiadás után közrebocsátotta Dr. Rupp Kornél. 172 lap. 1 K. 60 f.
13. **Bessenyei György. Agis tragédiája.** Bécs 1772. Kiadta Dr. Lázár Béla. Egy hasonmással. 171 lap, ára 1 K. 20 f.
14. **Bolyai Farkas. II. Mohamed.** Szomorujáték három felvonásb. Kiadta Heinrich Gusztáv. 112 lap, ára 1 K.
15. **Vásárhelyi daloskönyv.** XVI—XVII. századi szerelmi és tréfás énekek. Kiadta Ferenczi Zoltán. 247 lap, ára 2 K.
16. **Bessenyei György. Lais vagy az erkölcsi makacs.** Vigjáték öt felvonásban. A kéziratból első ízben kiadta Dr. Lázár Béla. 102 lap, ára 1 K.
17. **Fazekas Mihály versei.** Bevezette és kiadta Tóth Rezső 206 lap, ára 2 K.
18. **Gesta Romanorum.** Fordította Haller János Kolozsvár 1695 kiadta Katona Lajos 516 lap, ára 4 K.
19. **Faludi Ferencz Téli éjtszakák** vagyis a téli est időnek unalmat enyhítő beszédek. Kiadta Dr. Rupp Kornel 183 lap, 1 K. 60 f.

Az Olcsó Könyvtár kötve.

Az **Olcsó Könyvtár**-nak alábbi kötetei **csinos vörös vászonkötésekben** kaphatók:

Alarcon Péter. A háromszögű kalap és más beszé- lyek. Spanyol eredetiből ford. Haraszi Gyula.	1 K. 20 f.
Andersen. Regék. — Képes könyv kép nélkül.	1 K. 40 f.
Balzac Honoré. Grandet Eugenia.	1 K. 40 f.
Berczik Árpád. Himfy dalai. Vigjáték.	1 K. 20 f.
Berzsényi Dániel versei.	1 K. 40 f.
Csiky Gergely. Árnyképek. Elbeszélések.	1 K. 60 f.
Czuczor költeményei. I. Lyrai költemények. II. Né- pies költeményei. III. Hőskölteményei és meséi.	2 K. —
Eliot György. A vízi malom. Regény.	3 K. 60 f.
Fenini Caesar. Az olasz irodalom rövid története.	1 K. 40 f.
Kerényi Fr. összes költeményei. 1840—1851.	1 K. 60 f.
Kisfaludy Károly versei.	1 K. 40 f.
Kisfaludy Károly vig beszélyei.	1 K. 40 f.
Kisfaludy Sándor összes regéi. Két kötet.	3 K. —
Kölcsey Ferencz versei.	1 K. 60 f.
— Szónoki művei	1 K. 40 f.
Macaulay T.B. Tanulmányai. I. Byron. II. Johnson Sámuel. III. Milton. IV. Machiavelli. V. Lord Bacon. IV. A pápaság. VII. Barére Bertrand. VIII. Nagy Frigyes.	3 K. 20 f.
Milton János. Az elveszett paradicsom. Angol- ból fordította Jánosi Gusztáv.	1 K. 60 f.
Occioni Qnorato. A latin irodalom története. Olaszból ford. Dr. Kiss Ernő.	2 K. 40 f.
Pálffy Albert. A báróné levelei. Beszély.	1 K. 20 f.
Petrarca összes szerelmi sonettjei. Olaszból for- ditotta Radó Antal.	1 K. 40 f.
Sand György. Indiána. Francziából. Récsi Emil.	1 K. 40 f.
Taine H. Művészet-bölcséleti előadásai. I. Az esz- mény a művészetben. II. A görög művészet böl- cselete. III. Az olasz művészet bölcsellete. IV. A németalföldi művészet bölcsellete.	2 K. 40 f.
Tennyson Alfred Költői beszélyek. I. Arden Enoch. II. Király-idyllek.	1 K. 60 f.
Turgenyev Sz. Iván. Egy vadász iratai.	2 K. —
Vadnai Károly. A kis tündér. Regény.	1 K. 80 f.
Zrinyi Miklós gróf. Szigeti veszedelem.	1 K. 40 f.

- 691—95. *About E.* A régi bástya. II.
696—700. *About E.* A régi bástya. III.
701—02. *Krasewszky I. J.* Ulána.
703—04. *Deák Ferencznek* az 1861. évi országgyűléstől elfogadott két fölrata.
705—07. *Szigligeti E.* Csikós.
708—10. *Sandeau Gy.* Az örökség.
711—13. *Echegaray J.* A nagy Caleotto.
714—16. *Pascal gondolatai.*
717—18. *Kónyi M.* Beust és Andrassy.
719—20. *Imre S.* A középkori magyar irodalom stíljáról.
721—24. *Sand Gy.* Indiána.
725. *Gyulai P.* Arany János.
726—30. *Barsi J.* Utazás ismeretlen állomás felé.
731—32. *Dumas S.* A Saint-cyri kisasszonyok.
733—35. *Csiky G.* A zokoli uraság két leánya.
736—37. *Szász K.* Horatius.
738—40. *Peard Francis M.* Molly mama.
741—47. *Kis János* superintendens emlékezései életéből.
748—51. *Csiky G.* A nagyratermett.
752—54. *Csiky G.* A nagymama.
755—56. *Lavisse E.* Európa politikai történetének átnézete.
757—58. *Aristoteles poétikája.*
759—60. *Sophokles.* Elektra.
761—66. *Listi László* munkái.
767—72. *Régi utazások Magyarországon és a Balkán félszigeten.*
773—74. *Augier E.* Az arczátlanok.
775—76. *Sophokles.* Oedipus király.
777—78. *Sophokles.* Oedipus Kolonosban.
779—80. *Sophokles.* Antigone.
781—82. *Montesquieu K.* Elméltedések a rómaiak nagyságának és hanyatlásának okairól.
783. *Merimée P.* Guillot Arséne.
784. *Coppée F.* Két fájdalom.
785—92. *Pálffy A.* Az atyai ház.
793. *Theuriet A.* Jean-Marie.
794—95. *Scribe.* Az énjő csillagora.
796—800. *Bellamy E.* Visszapillantás 2000-ből 1887-ik évre.
801. *Chateaubriand F.* Az utolsó Abendsszeráds.
802—02. *Schiller.* Az orleánsi szűz.
806—09. *Szigligeti E.* Béli Pál.
810—12. *Grillparzer F.* A tenger és szerelem hullámai.
813—16. *Goldoni K.* A jótékony zsémbes.
817—18. *Bikelas D.* Lukis Larnas.
819—20. *Hoffmann Amadeus Th.* Klein Zaches.
821—30. *Várkonyi báró Amadeo László* versei.
831. *Kozma A.* Korképek.
832. *Lord Byron.* A kalóz.
833—34. *Carlyle.* Burns.
835—37. *Berczik Á.* A svihákok.
838—40. *Gróf Ráday Gedeon* összes munkái.
841—43. *Berczik Á.* A veteránok.
844—45. *A balkán-félszigeti népek költészetéből.*
846—47. *Francia beszédek.* Ford. Csiky G.
848—49. *Aimard G.* A vasfejű.
850. *Marmontel.* A szép Anikó.
851—53. *Hugo V.* Ruy Blas.
854—56. *France Anatol.* Thaïs.
857—58. *Gyulai P.* Gróf Széchenyi István mint író.
859—60. *Berczik Á.* A Bákirálynő.
861—64. *Gabányi Á.* A Kapivár.
865—68. *Fenini C.* Az olasz irodalom története.
869—72. *Dugonics A.* Toldi Miklós.
873—74. *Seneca L.* A Vigasztalások.
875—77. *Berczik Á.* A peterdi csata.
878—80. *Freemann A. E.* Az angol alkotmány fejlődése.
881—82. *Coppée F.* Idyll a háború alatt.
883. *Szász K.* legifj. A múzsa.
884—85. *Coppée F.* Henrietta.
886—95. *Pálffy A.* A fejedelem keresztleánya.
896—97. *Hedenstjerna A.* Mindenféle népség.
898—900. *Grillparzer F.* Sappho.

- 901—03. *Alarcon P.* A háromszögű kalap s más beszélyek.
- 904—06. *Schul* Colette fogadalma.
- 907—09. *Heine* *Vákratal*. Valóság és költészet.
- 910—11. *Racine*. *Anna*.
- 912—13. *Voltaire*. *Zaire*.
- 914—15. *Leroy-Beaulieu*. A zsidók és az antisémita áramlat.
916. *Miczklewicz A.* szonettjei.
- 917—20. *Echegaray J.* *Bernardo Montilla*.
- 921—26. *Vadnay K.* A kis tündér.
- 927—28. *Hugo V.* A király mulat.
- 929—31. *Balzac Honoré* elbeszéléseiből.
- 932—34. *La Rochefoucauld* gondolatai.
- 935—36. *Gulzot*. A demokratia Franciaországban.
- 937—40. *Zrinyi Miklós gróf*. Szigeti veszedelem.
941. *Mörke E.* Mozart prágai utazása.
942. *Carlyle*. *Scott Walter*.
- 943—46. *Mann A. E.* A történelem ábrázolásának módjai.
- 947—50. *Prevost A.* *Lescart Manon* és *Des* *lieux* lovag története.
- 951—52. *Kazinczy Ferenc* versei.
- 953—54. *Poe A. Edgar* költeményei.
- 955—57. *Kisfaludy S.* Himfy szerelmei. A kesergő szerelem.
- 958—60. *Kisfaludy S.* A boldog szerelem.
- 961—62. *Vörösmarty M.* Az áldozat.
- 963—64. *Vörösmarty M.* Eger.
- 965—68. *Shakspere*. *Lear* király.
- 969—73. *Csiky G.* Arnyképek.
704. *Mazsuranics J.* *Csengics* *Szmail* Aga halála.
975. *France A.* A rózsafa bútor.
- 976—80. *Alarcon P.* A botrány.
- 981—85. *Pálffy A.* A Dabóczy-család.
- 986—88. *Augier E.* *Gabrielle*.
- 989—91. *Puskin S.* A kapitány leánya.
- 992—93. *Thomas*. *Descartes* emlékezete.
- 994—96. *Riedl Fr.* A magyar irodalom főirányai.
- 997—98. *Echegaray J.* *Folt*, a mely tisztit.
- 999—1000. *Berczik A.* A papa.
- 1001—03. *Echegaray J.* *Mariana*.
- 1004—08. *Besant W.* A férfiak forradalma.
- 1009—10. *Morton M. J.* *Szegény* *Pillicoddy*.
- 1011—16. *Chabot A.* A nevelőnő.
- 1017—18. *Mathews K.* *Pry Pál* megházasodott.
- 1019—20. *Lánczy Gy.* A magyarság az Árpádok korában.
- 1021—24. *Thackeray M. W.* *Esmond* *Henrik. I.*
- 1025—28. *Thackeray M. W.* *Esmond* *Henrik. II.*
1029. *Macaulay T. B.* *Johnson* *Sámuel*.
1030. *Szász K.* *Madár-távlatból*.
- 1031—32. *Hauptmann G.* *Hannele*.
- 1033—35. *Csengery A.* *Jellemrajzok*.
- 1036—40. *Pálffy A.* Ne hallja hírét az anyjának.
- 1041—1052. *Elliot*. A vízi malom. Regény. Két kötetben.
1053. *Jósika M.* *Bornemisza Anna*. Beszély.
1054. *P. Cornelius Tacitus*. *Agriola* élete.
- 1055—56. *Lazarillo de Tormes* *élete*
1057. *Ráskai G.* Egy szép história a vitéz Franciscoról és az ő feleségéről.
- 1058—59. *Almási T.* *Czigány Panna* Népszínmű 3 felvonásban.
1060. *Fazekas Mihály*. *Lúdas Matyi*. Komikai elbeszélés.
- 1061—62. *B. Kemény Zsigmond*. Két boldog. Beszély.
- 1063—64. *Kozma A.* A szabadság ünnepe.